

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

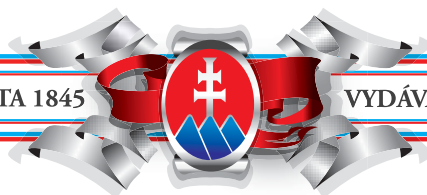
Ročník 37
7/2022
9. apríl 2022

Cena 0,80 €

Ludovít Štúr

ZALOŽIL LUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

SLOVO O SLOVENSKU

Ženičky z mojej rodnej obce Čertižné boli chýrne krasličiarke. Vajíčka batikovali a krásili včelím voskom nielen v týždni pred veľkonočnými sviatkami, ale mnohé ako osvedčené spolupracovníčky Ústredia ľudovej umeleckej výroby sa tejto obdivuhodnej činnosti venovali pomerne intenzívne väčšiu časť roka. Pravda, popri iných robotách gazdovského roka a ženských povinnostiach.

Dedko z maminej strany bol cestár, ale aj včelár, za ktorým si v časoch, keď sa ešte o farebných voskovkách nechýrvalo, prichádzali tie zručné ľudové umelkyne, aby im ukrojil z medových plástov prv, než ich vložil do medníkov na prvú jarú včeliu znášku. Tak som ich spoznal mnohé osobne, veď viaceré boli z neďalekého susedstva. Napokon, kto na dedine nie je skoro sused, blízka či vzdialenejšia rodina alebo dobrý známy? V domácnostiach, kde chystali do košíkov na posviacku ku kostolu len krátko pred sviatkami, bol aj na kraslice vymedzený čas, aby roztápaný vosk na peci dlho nečadil a nebolo treba pec a kuchyňu často maľovať.

My sme sa už v čase, keď sa písanky, kraslice či maľované vajíčka pripravovali na posvätenie s ďalšími darmi na paschu, rojili po lúkach a čakali na tú krásnu príležitosť, keď v spriaznených hlúčkoch pôjdeme z domu do domu s vinšom a koledami. Pre nás tam mali vajíčka dohneda zafarbené cibulovými šupami, a keďže sa v nich varili poriadne dlho, aj škrupinky im neuveriteľne stvrdli. A ešte sme si vyberali len tie najtmavšie a najokrúhlejšie, lebo onedlho po tých pochôdkach sme už na jarých pažiach opäť ako perepúť detsky štebotali v roztopašných farebných krdlíkoch a súťažili, kto tie cibulové vajíčka vyhodí k nebu najvyššie, najčastejšie a komu sa najneskôr rozbijú. Predstavte si, že ten malý slepačí okruhliak absolvoval let do výšky neraz aj trikrát či štyrikrát. A boli aj rekordy, ktoré sme oslavovali radostne ako po zime prichádzajúce teplo, čo sa na nás sypalo ako požehnanie slnečnými lúčmi. Prezradím aj to, že sme za tými hrbami škrupink a ich obsahom ani veľmi nebanovali a ani sme ich veľmi nezbiehali. Nechávali sme ich zväčša tak, veď po nás sa na lúky vyperila domáca háveď a tá po detskej bujarej veselosti a kadejakých iných pestvách zahľadila stopy. Ktovie, ako by na takéto zábavky reagovali dnešné mamy a gazdinky pri súčasných cenách potravín...

Emil SEMANCO

ZNOVUZRODENIE ŽIVOTA

Fotografia: Jela NOVOVESKÁ

Popularita prezidentky výrazne klesá

str. 3

Hádky v slovenskom hokeji neustali

str. 5

Dejiny svetového kresťanstva

str. 12

TRI OTÁZKY PRE: Štefana DANKA zo Združenia pre rozvoj regiónu Pienin a Zamaguria

Pieniny nie sú len tradičný splav Dunajca

• Poznali sme vás ako dlhoročného riaditeľa Pieninského národného parku a teraz už viac rokov ste prezident Združenia pre rozvoj regiónu Zamaguria a Pienin (ZPRRZP) – čo sa za týmto názvom a skratkou skrýva?

Všetky tunajšie samosprávy a významní podnikatelia. Neskrývame sa, ale, naopak, chceme byť od nášho vzniku v roku 1999 čo najviac viditeľní v prezentácii možnosti a napredovaní cestovného ruchu v oblasti. Pieniny sa spájajú najmä so splavom na pltiach po Dunajci, ale je tu celá škála ďalších voľnočasových aktivít nielen v lete, ale aj v zime, pešej i vodnej turistiky, raftingu, cykloturistiky i autoturistiky, dobrej gastronómie, kúpeľníctva a najnovšie aj zimných športov.

• Mediálny bulvár roky šíril historky o konkurenčnej „vojne pltníkov“. Existuje?

Tí, čo otvárajú doslova chlebovú sezónu spoločnou modlitbou v Kostole sv. Antona Pustovníka v NKP Kláštor kartuziánov v Červenom Kláštore, si určite nebudú robiť prieky. Ani teraz to nebude inakšie, keď po slávnostnej svätej omši otvoríme Dunajec symbolickým kľúčom a požehnaním plti 24. apríla v prístavisku Pod lipami. Do roka 1999 otvárali letnú turistickú sezónu v každej pltnickej spoločnosti zväčša aj podľa toho, ako sa komu podarilo zabezpečiť publicitu. Nečudo, že sa potom v médiách a v TV otvárala sezóna na niekoľkokrát a vždy v inom termíne. Teraz to je nielen jednotné otvorenie vodnej turistickej cesty, ale aj turistických chod-

níkov a zariadení CR, kultúrno-historických pamiatok vrátane gastrosektora.

• Čo ste pre návštevníkov na otvorenie sezóny pod Tromi korunami pripravili?

Popri už spomínanej pobožnosti, atraktívnom požehnaní plti a otvorení Dunajca vystúpia folklórne súbory a návštevníci môžu prvý raz splaviť Dunajec do Lesnice alebo ostať v Červenom Kláštore, kde je v oboch prípadoch pripravené spoločenské posedenie pri hudbe a goralských špecialitách. Chcel by som ešte upozorniť, že n. o. Cyprián tradične organizuje akcie Kultúrneho leta a sezónu končíme na prelome septembra a októbra Kláštoriskými dňami za príspevania nášho združenia.

Zhovárал sa Emil SEMANCO

Foto: autor

NEOGRAFIA
www.neografia.sk

R - 2022007

V SNN 8/2022
SI PREČITATE

Najbližšie vydanie Slovenských národných novín 8 vyjde s dátumom 23. apríl
■ Miesto posledného odpočinku básnika rebela Janka Kráľa sa do dnešných nenašlo
■ Laureát František ROJČEK o únikoch z nepoetického sveta k zázračnu poézii

Štát by sa nemal zbavovať povinností a rozdávať milióny eur súkromníkom

Minister vnútra už štvrtýkrát odolal odvolaniu

Ján ČERNÝ – Foto: TASR

Minister vnútra Roman Mikulec (OLaNO) ostáva vo funkcii. Poslanci Národnej rady SR ho v hlasovaní na mimoriadnej parlamentnej schôdzi neodvolali. Za návrh na vyslovenie nedôvery ministrovi bolo len 46 poslancov zo 102 prítomných. Proti hlasovalo 51 poslancov, 48 „sa urobili“ neprítomní. Na hlasovanie neprišli poslanci za SME RODINA, za odvolanie Mikulca hlasovali opoziční poslanci, proti boli poslanci koalície, pričom niektorí členovia klubu SaS sa zdržali. Mimoriadnu schôdzu inicioval Smer-SD.

Minister vnútra Roman MIKULEC (vľavo) je dlhodobým terčom kritiky predsedu Smeru-SD Roberta FICA (vpravo). V parlamente ustál už štvrté odvolávanie. Je najodvolávanejším ministrom Slovenska.

Podľa opozície minister nezvláda riadenie utečeneckej krízy vyvolanej vojnou na Ukrajine a zveril ho menším súkromným firmám. Zazmluvnenie súkromných firiem na koordináciu aktivít na hraniciach považuje opozícia za pochybné, keďže spoločnosti získali štátne zákazky priamym zadávaním bez transparentného verejného obstarávania.

■ KRITIKA EXMINISTERKY

„Je neprijateľné, aby migračné toky a pomoc utečencom poskytovali súkromné spoločnosti namiesto toho, aby to zabezpečovalo ministerstvo vnútra,“ konštatovala po odvolá-

vaní Mikulca nezaradená poslankyňa NR SR a exministerka vnútra Denisa Saková. Podľa nej vládna koalícia tým, že podporila zotrvanie Mikulca vo funkcii, otvorene preukázala, že sa nevie postaviť čelom tejto kríze. Koalícia tak potvrdila, že prevzala zodpovednosť za všetky skutky, za ktoré bol Mikulec ako minister vnútra odvolávaný a za ktoré je zodpovedný. Minister financií Igor Matovič v tejto súvislosti povedal, že sekciu krízového riadenia v rezorte vnútra vnímal aj pri pandémii nového koronavírusu. Očakával, že prevezme riadenie, no necítil to od nej. „Myslím si, že minister Mikulec mohol týchto ľudí predčistiť od tých, ktorým sa robí nechce,

omnoho skôr ako až teraz. Možno by sme tomuto problému neboli vystavení,“ dodal v citovateľnej časti svojich vyjadrení k téme...

■ POSTOJ PODPREDESDU

„Minister vnútra Roman Mikulec je vo funkcii zbytočne, nedokáže robiť svoju prácu, no potrebujú ho tam na špinavú robotu,“ konštatoval podpredseda NR SR a Smeru-SD Juraj Blanár počas diskusie k návrhu na odvolanie Mikulca z funkcie. Odmietol, že by opozícia zneužívala aktuálnu situáciu na Ukrajine a na našich hraniciach na politické ciele. To podľa neho robí práve vládna koalícia, aby zakrývala svoju neschopnosť.

„Vždy, keď ich pristihnú, tak rozprávajú o tom, ako všetko zmenia, zvolajú krízové riadenia a, samozrejme, za všetko môže bývalá vláda,“ skonštatoval Blanár. Odôvodnenie nesúhlasu vlády s odvolaním ministra označil Blanár za úbohé. Kritizoval aj vyjadrenia koalície, že pri zmluvách so súkromnými firmami v oblasti utečeneckej krízy ide o smiešnu sumu, ako je 2,5 milióna eura a z toho dvetisíc eur subdodávateľovi zákazky. „Neštítia sa pred ničím, aby použili aj takúto demagogiu. Samozrejme, pána Slováka teraz upracú a nebude už nič robiť,“ zhodnotil na margo firmy Júliusa Slováka, ktorá je subdodávateľom zákazky medzi štátom a firmou Dustream Production. Súkromná spoločnosť sa podľa jej webového sídla venuje online marketingu a organizácii tzv. eventov – teda spoločenských a kultúrnych podujatí. „Dustream production pôsobí na trhu od roku 2010. Sme BTL/retail marketingová agentúra s mnohoročnými skúsenosťami od zabezpečenia eventov, promotion, cateringov až po komplexné služby a riešenia v oblasti direct retail marketingu,“ píše sa na ich webe. Okrem toho ponúkajú aj prenájom pracovnej sily, ale len v oblastiach čašníka, kuchára, hostesky a brigádnici. Nie je teda vôbec známe, či má táto súkromná spoločnosť, ktorej príjmy začali rapídne stúpať od roku 2019, skúsenosti s krízovým manažmentom na slovensko-ukrajinských hraniciach. „Pýtame sa, prečo je pre fungovanie štátu potrebné zazmluvniť malú firmu, ktorá je preukázateľne prepojená na Hegera a na politické hnutie OLaNO za 2,5 milióna eura. Odpoveď je jednoduchá – kvôli kšeftu,“ skonštatoval na margo tejto zmluvy predseda Smeru-SD. Ministerstvo vnútra sa obhajovalo, že štát nepresunul riadenie migračnej krízy len na súkromnú firmu. Tá je iba ďalším z mnohých komponentov podriadených štátu. Rezort uzavrel s firmou Dustream Production rámcovú zmluvu, keďže výsledný odber služieb v čase je ťažko predvídateľný. Podľa medializovaných informácií táto firma využíva služby spoločnosti GD Identity, ktorá mala už v minulosti spolupracovať s OLaNO.

■ OSTRÁ ROZPRAVA

Milan Mazurek za parlamentnú Republiku si povedal od srdca naozaj,

čo chcel: „Keby toto videl Igor Matovič ako opozičný poslanec pri akejkoľvek inej vláde, tak by sa tu hádam rituálne upálil! Tu by stál s takým veľkým transparentom! Púšťal by sa tu do fyzických konfliktov, ako je možné, že ste na základe názoru vášho kamaráta bez súťaže vybrali konkrétnu firmu, ktorá je priamo prepojená s hnutím OLaNO?! Veď to nie je mysliteľné, že by sa niečo takéto v normálnom štáte stalo! A vy to budete podporovať. Vy Mikulcovi zatlieskate, veď to je správne, veď on len rieši veľkokapacitné centrum v Michalovciach, pretože slovenské vojsko, slovenská armáda zrejme nemá kapacity, nemáme poľné nemocnice, nemáme stany, nemáme nič, a keď už k tomu dôjde, že tu priznáte, že vlastne nič nemáte, no tak máte perfektný výhovorku – veď tu boli minulé vlády a tie za to môžu!“

„Opozícia musí byť zúfalá, keď sa chytá slamky a z dvetisíc eur ide robiť najväčšiu korupčnú kauzu,“ vyhlásil líder OLaNO a minister financií Igor Matovič počas diskusie v NR SR k návrhu na odvolanie ministra vnútra Romana Mikulca. Matovič konštatoval, že štát v krízovej situácii nemal dostatočné kapacity či zásoby a musel konať rýchlo. Mrzí ho, že štát nedokázal všetko zabezpečiť. Vyčíta to však súčasnej opozícii, ktorá podľa neho zanedbala prípravu v minulých volebných obdobiach. Tak by mohla znieť agentúrna správa. V skutočnosti však povedal: „Tridsať milión eur tí vagabundi Fico, Pellegrini a ich banda rozkradli,“ otočil sa na poslancov opozície. „Tam Fico a Pellegriniho kamarát, bu...rant pos...aný, mal zlaté tehličky v trezore.“

■ NÍZKA DÔVERA

Matúš Šutaj Eštok (nezaradený) v rozprave reagoval, že už dva roky riadi krajinu súčasná vláda. Poukázal aj na jej nízku dôveru u občanov SR. „Tak ako ste nezvládli pandémiu, tak nezvládnete ani túto utečeneckú krízu,“ povedal. Vláde vyčítal, že nemyslí na občanov SR, Matovičovi zas zadlžovanie Slovenska. V súvislosti s korupciou pripomenul kauzy súčasnej vlády, napríklad nákup antigénových testov na ochorenie COVID-19 od firmy, ktorá mala mať blízko k samotnému Matovičovi...

VŠIMLI SME SI

Bol som žiačik v hlúčiku dvoch desiatok rovnakých fafrnkov, ktorých doviezol autobus k parkovisku v Krásnohorskom Podhradí na školský výlet. Pred skvostným Andrášiovským mauzóleom stála vtedy ešte socha pani barónky, ktorú si ako neurodzenú viedenskú meštianku Hablawetzovú vzal Dionýz Andráši ako predstaviteľ betliarskej vetvy mocného a aj nesmierne bohatého šľachtického rodu.

Nepekné roky Krásnej Hôrky

Hrad Krásna Hôrka patril až do požiaru k našim najzachovalejším pevnostiam.

sochár Alojz Stróbl alebo ten, kto si ich ako suveníry z psej hlavy vylúpol. Ako dečko ma zaujali najväčšími. Viac ako všetko to zlato a vyznamenania na kupole a v interiéri výnimočnej stavby. A hore na hrade šiel som si oči vyčistiť pri pohľade na sklenú truhlu s mumifikovaným telom. Tie prázdne očné jamky a vycerené zuby na pozoruhodne zachovanej kostre v čiernom háve, na ktorý dnes Boris Hanečka zháňa hodvábné čipky, mi prichádzali šeredné. Vraj krásna Žofia Serédyová, žena kuruckého generála Štefana Andrášiho, ktorá sa podľa Jókaiho stala Levočskou bielou paňou a dodnes jej poniektorí pripisujú ako hriech, že pustila labancov do Košíc... Oveľa väčší hriech sa však udial takto pred desiatimi rokmi, keď sa dvom fajčiacim cigánskym šarvancom z osady v podhradí podarilo zapáliť suchú trávu a porast na hradnom svahu a vyše sedemstoročná stredoveká a stále u nás najzachovalejšia a najkrajšia pevnosť lahla popolom. Napriek neustálým a stále drahším renovačným prácam zdá sa ešte nie je v takom stave, aby na parkovisko v obci pod hradom prichádzali autobusy s malými i dospelými výletníkmi. Ktovie, dokedy ten hriech ešte potrvá?

Emil SEMANCO

Slovenské olejkárstvo a šafraníctvo je úzko späté s Turcom

Šírili um a fortieľ šírym svetom

Olejkári a šafraníci zapustili korene v obciach Kláštor pod Znievom, Valča, Blatnica, Ležiachov... Tvorcami a nositeľmi fortieľu boli kláštorští mnísi. Venovali sa zberu liečivých rastlín, skúmaniu liečivých účinkov na ľudské zdravie aj liečivých účinkov na dobytok. Dodržiavali tradičné postupy výroby olejčiek, tinktúr, mastičiek a rôznych preparátov...

Popri práci na poli i v lese a chove dobytky hľadali Turčania aj ďalšie možnosti obživy. Olejkárstvo pritom zohralo významnú úlohu. Pre odvážnych a šikovných sa stalo výnosným remeslom a malo vplyv na životnú úroveň rodín, dedín a mnohí sa presadili aj v kultúrnom a spoločenskom dani, vlastnili obchodné a výrobné podniky, pivovary, a to nielen doma, ale aj v zahraničí. Ich pôsobiská sa tiahli od Adrie po Balt, od územia Anglosasov po Stredný východ až ďaleký Rus.

Svedectvom tejto činnosti sú nehnuteľnosti v obciach aj písomné dokumenty. V olejkároch pretrvávalo silné národnostné ctenie, vychádzajúce z odlúčenia od svojich rodín, ale najmä z poznania spôsobu života iných národov s dôrazom na slovenskú vzájomnosť. Niektorí svoje zážitky a pocity zapisovali. Valčiansky rodák Matúš Filo zápisky posielal do Národných novín, ktoré sústredené vyšli v knihe Slovenský obchodník v ruskom kraji, neskôr vydané ako Nepokojná krv. História olejkárskych a šafraníckych rodov sa pokúšajú zdokumentovať ich potomkovia a súčasníci v muzeálnych expozíciách. Tak sa dostali na oči verejnosti pudlá (drevené noše na pleciah s priečkami na bylinky a olejčeky), samovary, čaj-

ČO INÍ NEPIŠU

Turčianski olejkári patrili medzi významných podnikateľov svojej doby. V Rusku otvárali obchody v niekoľkoposchodových budovách.

níky a iné predmety. Vďaka mravčej práci bádatelia odhalia mnohé nové poznatky. Úspešným je filmový dokument, ktorý vyhotovili pracovníci Turčianskeho kultúrneho strediska na DVD, ale aj absolventská práca študentov Gymnázia Viliama Paulinyho-Tótha v Martine. Tiež dokumenty zhromaždené Marošom Draskóczyom

Mačuhom, ktoré boli prezentované v TKS v Martine, Kláštoch pod Znievom, Blatnici a inde. Ďalším pokusom o komplexné podanie olejkárskej histórie je zámer nadšencov, oslovených starostom Blatnice Karolom Čičmancom a Petrom Cabadajom, úspešným vydavateľom, v spolupráci s obcami, nadšencami z radov matičiarov a pamätníkmi na príbuzných posledných olejkárov. Výstupom by mal byť filmový dokument zostavený z doteraz známych aj nových poznatkov o spomínanej problematike. Filmová časť a technické zabezpečenie zobral na svoje pleciah Ing. Milan Novotný, ktorý vyhotovil už viac podobných filmových dokumentov. Nedávno zavítal do Valče, kde sa stretol s matičiarimi Jánom Lučanom a Jarom Meriačom, členmi vlastivedného odboru MS, aby namiesto získal poznatky z olejkárskej histórie a vyhotovil dokrútky, ktoré budú pokračovať zdokumentovaním zachovaných pamiatok v obci a na miestnom cintoríne. Do dokumentu vložila aj ďalšie obce, kde žili olejkári.

Dokument mienia premietnuť v Blatnici pri príležitosti osláv šesťdesiateho výročia nakrútenia filmu Jánošík.

Jaromír MERIAČ

Prezidentke ubúda z popularity

Maroš SMOLEC

Málo známa právnička a environmentálna aktivistka z Pezinka Zuzana Čaputová pred tromi rokmi vyhrala druhé kolo prezidentských volieb. Ako vôbec prvá žena v histórii slovenskej politiky zasadla na prezidentský stolec. Politicky nebola nezávislá. Pôsobila ako podpredsedníčka mimoparlamentnej strany Progressívne Slovensko. Jej víťazstvo bolo pre mnohých prekvapením. Na konzervatívnom Slovensku sa žena stala hlavou štátu...

Sympatická politička sprvoti pôsobila vlúdne. Bočila od straneckej politiky a usilovala sa byť prezidentkou všetkých občanov. Jej podpora u obyvateľov raketovo stúpala, až v septembri 2020 dosiahla metu vyše 66 percent dôveryhodnosti. Odvtedy jej podpora začala klesať. Najväčší prepád zaznamenala v posledných mesiacoch. Podľa agentúry Focus ju podporuje už len 42 percent opýta-

ných, pritom 56 percent jej vyslovilo nedôveru.

Prezidentka bola od začiatku funkčného obdobia terčom útokov od opozičných strán. Nepomohli jej ani mnohé kritické vyjadrenia lídra OĽaNO. Pomaly strácala podporu najmä opozičného voliča. Nepomohlo jej ani komplikované obdobie pandémie ochorenia COVID-19 a prijímanie kontroverzných opatrení štátneho aparátu. Prezidentka sa postavila na stranu konzília, oficiálnej štátnej doktríny, a teda za rozhodnutia vlády. Kritici protipandemických nariadení jej to vyčítali. Stratila aj ich podporu.

Za zlomový moment možno však považovať jej rozhodnutie z mája 2021 nevyhlásiť referendum o predčasných parlamentných voľbách, ale posunúť ho na posúdenie Ústavnému súdu SR. Pritom sa pod petíciu podpísalo vyše 580-tisíc občanov, z toho platných bolo 524-tisíc podpisov. Na vypí-

sanie plebiscitu podľa ústavy stačí prezidentovi 350-tisíc platných podpisov. Prezidentka položila ústavnú otázku, či možno skrátiť štvorročné funkčné obdobie Národnej rady SR. Ústavný súd referendum zastavil. Ak by sa malo konať, museli by poslanci

KOMENTÁR

zmeniť ústavu. Toto rozhodnutie je možno z hľadiska ústavného práva v poriadku. Lenže z hľadiska demokratických princípov je to v podstate odňatie základného práva občanom ovplyvňovať chod štátu. Slováci teda stratili možnosť v národnom hlasovaní zmiesť zo svojich stoličiek politikov, ktorí stratili ich dôveru. Bolo naivné predpokladať, že poslanci parlamentu zmenia ústavu, referendum by sa konalo a oni by stratili svoje mandáty a z nich vyplývajúce spoločenské i finančné benefity.

Svitá už nádej na mier?

Roman MICHELKO

Je to známa poučka, ale treba ju neustále opakovať. Prvou obeťou každej vojny je pravda. No a v atmosfére do krajnosti vybičovaných vášní je hľadanie pravdy naozaj ťažkou misiou. Poďme teda postupne vyvracať hoaxy, ktoré dnes kralujú v časti mediálneho priestoru. Ten prvý je, že Rusko nemalo na výber. Jeho západní partneri a Ukrajina vytrvalo odmietali všetky návrhy, Rusko bolo postupne a systematicky obkľučované a ohrozované.

Iste, záujmy Ruska sa nezohľadňovali tak, ako by to bolo vhodné. Rusko v deväťdesiatych rokoch za vlády prezidenta Borisa Jeľcina veľmi mocensky a ekonomicky upadlo a Západ to využil, ako sa len dalo. Dohoda o tom, že ZSSR bude súhlasiť so zjednotením Nemecka a na oplátku sa NATO nerozšíri na Východ, bola porušená. NATO sa v Pobaltí dostalo

až na hranice Ruskej federácie a zdalo sa, že proces obkľučovania Ruska bude aj naďalej pokračovať. Západní partneri akoby si nevšimli, že Putinovo Rusko už nie je Jeľcinovým Ruskom. Vladimir Putin krajinu sanoval, urobil z nej znova veľmoc. A ignorovať

POZNÁMKA

mnoho ráz aj legitímne záujmy veľmoci sa nevypláca. Rokovanie však nie je ultimátum. Požiadavka Ruska, aby sa NATO stiahlo na úroveň z polovice deväťdesiatych rokov, nebola realistická. Takisto už z hľadiska straty tváre si v tejto chvíli nemohla mocenská elita na Ukrajine dovoliť aj formálne uznať anexiu Krymu a nezávislosť odštiepených území, teda Donecka a Luhanska.

Čo sa však dalo uskutočniť, bolo rokovanie o neutrálnom či nezúčast-

nenom statuse Ukrajiny. Západní partneri dávali Vladimírovi Putinovi jasne najavo, že nikomu z nich sa nechce kvôli Ukrajine ťahať za prsty s Ruskom. Aj preto unikla informácia o Macronovej ponuke na finlandizáciu Ukrajiny, čo nie je nič iné ako neutralita. Znamenalo by to, že Ukrajina nebude integrovaná do NATO, na jej území nebudú základne cudzích armád a nebude mať útočné zbrane, ktoré by mohli vyvolávať obavu z agresie proti ktorémukoľvek susedovi. Dalším krokom, ktorým mohlo Rusko zabezpečiť bezpečnosť odštiepených republik Donecka a Luhanska, mohlo byť „vynútenie“ verejnej deklarácie o tom, že Ukrajina nebude riešiť svoju celistvosť inak ako rokováním a vzdávaním sa použitia vojenskej sily. Toto všetko bolo na stole a po nejakom čase sa to mohlo dosiahnuť.

V čase uzávierky tohto komentára

Hlava štátu pritom plebiscit vyhlásiť mohla po doručení petície.

Ďalšou kapitolou straty dôvery bola jej angažovanosť za ratifikáciu vojenskej obrannej zmluvy s USA. Táto téma sa stala skutočne politicko-marketingovým thrillerom. Politici sa predbiehali v emotívnych vyhláseniach a na pôde parlamentu to poriadne iskrilo. Hlava štátu bola nezlomná. Zmluvu s USA po schválení poslancami obratom aj podpísala. V tomto momente stratila tiež podporu významnej skupiny obyvateľstva, lebo podľa prieskumov verejnej mienky bolo viac Slovákov na strane odporcov tejto obrannej zmluvy. Nasledovala zimná olympiáda v Pekingu. Zuzana Čaputová sa odmietla zúčastniť na jej otvorení na protest proti nedodržiavaniu ľudských práv zo strany komunistického režimu. Olympiády boli vždy pochodňou mieru a zjednotenia sveta. Kvôli športovcom sa dokonca prerušovali vojenské konflikty. Prezidentka na ňu nešla. Na druhej strane zamierila na svetovú výstavu EXPO do Dubaja. Ten patrí medzi Spojené arabské emiráty s absolutistickou monarchistickou formou vlády a porušovanie ľudských práv tam nie je neznáme.

Vojna na Ukrajine prekvapila celý svet. Západ odmietol ruskú agresiu a zaviedol najtvrdšie ekonomické

sankcie. Prezidentka opäť aktívne vstúpila do diskurzu a navrhla odpojiť sa od ruského zemného plynu a ropy. Nahradíť by ju mali dodávky zo Saudskej Arábie – teda štátu, kde sa tiež nedodržiavajú ľudské práva a ktorý sa aktívne zapojil do vojny v Jemene. V nej už prišlo o život vyše 370-tisíc ľudí. Pritom zabúdame na ekonomický rozmer jej návrhu. Koľko rodín na Slovensku si môže dovoliť platiť drahý americký skvapalnený plyn či produkty z arabskej ropy?

Politológ Jozef Lenč prezidentkinu rozhodnutie nejst' na olympiádu považuje za pokrytecké. Pripomína jej aj nedávne prijatie izraelského ministra zahraničných vecí. „Prezidentka by sa v čase vojny u našich susedov, ktorí trpia i tým, že im silný sused anektoval územie, nemusela vyznávať z priateľstva so štátom, ktorý v roku 2019 anektoval územie Sýrie, čo odmietla uznať celá EÚ.“ Podpora prezidentky bude klesať ďalej. V dôležitých politických súvislostiach sa jasne vyčlenila. Podľa pozorovateľov viac stojí na strane vlády. Akoby strácala nezávislosť a ambíciu byť prezidentkou všetkých Slovákov. Hlava štátu svoj postoj nezmení. Za poklesom popularity vidí jej priame názory, ktoré nemusia byť populárne.

spejeme k niečomu podobnému. Po ostatných rokovaniach ukrajinských a ruských vyjednávačov sa deklarovalo, že neutrálny či iný podobný status je pre Ukrajinu prijateľný, a aj v otázke Krymu je ukrajinské vedenie ochotné pristúpiť na pätnásťročné obdobie konzultácií, čo sa nedá interpretovať inak ako vzdanie sa iného než diplomatického riešenia tejto kauzy. Je strašné, že k takýmto zatiaľ ešte len predbežným dohodám došlo až za cenu toľkých ľudských tragédií i materiálnych strát. Práve v týchto dňoch sa začína naplno ukazovať, aká zbytočná bola vojna a ako sa ňou veci na veľmi dlhý čas skomplikovali. Dnes je jasné, že vzťahy medzi Rusmi a Ukrajincami ostanú nadlho fatálne narušené. Historická záťaž, ktorú táto vojna spôsobila, bude ešte veľmi dlho determinovať vzťahy oboch národov a dovoľm si tvrdiť, že to bude trauma, ktorá bude pretrvávajúť celé generácie.

V súčasnom období nastal obojstranný pat. Rokovanie a ťažké a bolestné kompromisy sú jedinou cestou, ako sa dostať z tejto katastrofy. Treba len dúfať, že najbližšie dni a týždne naznačia, že najhoršia fáza konfliktu už pominula a budúcnosť bude hádam aspoň trochu optimistická.

AKO BOLO, ČO BOLO

S bývalým futbalovým reprezentantom Titusom Buberníkom som sa stretol naposledy v Krupine pri slávnostnom pomenovaní amfiteátra podľa miestneho rodáka herca Viliama Polónyho. O dva roky neskôr sme Titusovi chceli udeliť v Cisárskej akadémii Marca Aurelia na Psiaroch titul Doktorhororskaza. Ním oceňujeme osobnosti, ktoré nám neraz spôsobili radosť. Mal ho dostať spolu s olympijskou víťazkou Nasťou Kuzminovou, chirurgom profesorom Svätozárom Haruštíkom, futbalistom Jozefom Štibrányim a vinárom Karolom Branišom. Žiaľ, zhoršený zdravotný stav Titusa pripútal na lôžko. Diplom sme mu poslali domov. Titus, alebo Bubo, ako ho volali medzi kamarátmi, ponúkol nášmu divákovi more radosť. Bolo to nielen gólmi, ktoré nastrielal – v lige ich bolo päťdesiat a v československej reprezentácii šesť. Nadchol eleganciou pri zápasoch, gólovými prihrávkami, ktoré mali oči a strely razanciu. Svojou výškou

a výskokom suverénne vyhrával hlavičkové súboje, čo u dnešných reprezentantov nebýva zvykom.

V reprezentačnom drese odohral tridsaťdva zápasov. Bol na majstrovstvách sveta v roku 1958 a 1962 v Čile, kde Československo

spoliehal, že ťažký rozbahnený terén poskytne klokanom nejakú výhodu proti futbalovým atlétom z bratislavskej Červenej hviezdy, prepočítal sa. Center forward hostí Gáborik hral hlboko stiahnutý dozadu a jeho rolu prevzal

školu, za čo im prischla prezývka inteligenti, čo v päťdesiatych rokoch minulého storočia neznelo dobre. Štýl hry sa z Červenej hviezdy, kde sa platili pokuty za to, ak niekto prihral dozadu, preniesol aj do Interu.

bol distefanovský typ. Stále mal hlavu hore a perfektne serviroval lopty. Takého majstra sme odvtedy nemali...

V Linci si na futbale niečo zarobil. Neskôr hrával za Slovan Viedeň s Bimbom Popluhárom. Na záver kariéry si popri zamestnaní zahral v bratislavskej Trnávke, trénoval v rakúskom Kittse a v Bergu, kde bol hrájom trénerom. Futbal ho nikdy neprestal baviť. To môžu potvrdiť očití svedkovia, čo ho videli hrať na Zlatých pieskoch na malé bránky s neznámymi chlapcami. Bubo, ktorý nás koncom marca opustil vo veku osemdesiatosem rokov, mal v sebe hravosť, aká je dnešným upracovaným futbalistom cudzia. Pri poslednom stretnutí v Krupine prejavil smútok z toho, že jeho ligový Inter zanikol, že dávno sú preč časy, keď hráči hrali aj desať rokov v jednom tíme, že sa z ligy stal kšeft, že osobnosti z vrcholnej súťaže zmizli, a keď niekto dokáže viac, stratí sa v zahraničí. Pre Buba nebolo nič vyššie ako reprezentácia vlasti. Pri nej vždy nechal na trávniku srdce, čo u dnešných futbalistov vidíme len zriedka.

Kráľ hlavičkových súbojov

Peter VALO

získalo striebro. Ako prvý Slovák v roku 1959 skončil v prestížnej ankete Zlatá lopta na sedem-nástom mieste. Na majstrovstvách Európy 1960 strelil rozhodujúci gól Francúzom v stretnutí o bronz a zaradili ho do All Stars tímu. Vo štvrtfinále s Rumunskom na Tehelnom poli zaznamenal v prvej minúte najrýchlejší gól európskych šampionátov.

Zacitujem komentár českého novinára po zápase Bohemians Praha : Červená hviezda Bratislava: „Pokiaľ sa niekto

najlepší muž tímu reprezentačný záložník Buberník. Než sa domáci naučili čeliť hre dlhých krížnych pasov, prehrávali o tri góly. Za to, že nakoniec podľahli len 0 : 4, vďaka najviac tomu, že Petržalčania po prestávke priškrtili plyn.“

Futbaloví atléti bolo výstižne pomenovanie. Partiu okolo Kačáňho, Matláka, Mráza, Dolinského, Scherera, Gajdoša, Tichého, Cimru a ďalších charakterizovali atletický beh, kondícia a súhra. Viacerí z hráčov ukončili vysokú

„Pre nás chlapcov bol Titus Buberník vzor,“ spomína obranca Interu MUDr. Alexander Binovský. „Keď som prichádzal z Banskej Bystrice do Interu a on odchádzal do Rakúska, hral som s ním jeden zápas v Linci, ktorý sme vyhrali. Bubo nevynechal nijaký zápas. Ja som ho nikdy nevidel slabo zahrať.“

Di Stefanovi z Realu Madrid vyčítali, že nie je rýchly. On na to reagoval: „Videli ste, že ma s lopťou niekto dobehol?“ A nedobehol. Keď na neho niekto vyštaroval, prihral a bežal ďalej. Bubo

SEBAOBRAHA

Držanie zbraní, ktoré sú od februára zaradené do kategórie A, teda zakázané zbrane, treba nahlásiť policajnému útvaru do 30. júna 2022. Hovorkyňa Prezídia PZ Denisa Bárđyová na to upozornila v súvislosti s novelou zákona o strelných zbraňach. Majiteľ zbrane kategórie A, na ktorej držanie je podľa novely potrebná výnimka udeľená ministerstvom, získava výnimku automaticky, podmienkou je však zbrojný preukaz alebo zbrojná licencia. Osoba bez zbrojného preukazu alebo zbrojnej licencie so zbraňou môže o ne požiadať do 31. januára 2023.

Majiteľom zbraní

„Ak nepožiadá o takúto skupu zbrojného preukazu alebo zbrojnej licencie, alebo policajný útvar zbrojný preukaz alebo zbrojnú licenci nevydá, výnimka na držanie zbrane kategórie A dňom 1. februára 2023 zanikne,“ vysvetľila hovorkyňa Bárđyová.

Výnimka na nadobudnutie vlastníctva a na držanie zbrane kategórie A vydaná do 31. januára 2022 sa považuje za výnimku podľa nového zákona len na zbrane, ktoré boli zaevidované na základe výnimky do 31. marca 2022. Na ostatné nezaevidované zbrane výnimka zaniká. Do kategórie A po novom patrí samonabíjacia palná zbraň, ktorá bola upravená zo samočinnnej zbrane, krátka samonabíjacia palná zbraň na strelivo so stredovým zápalom, ktorá umožňuje vystrelenie viac ako 21 nábojov bez dobíjania, ak je jej súčasťou zásobovacie zariadenie alebo je do nej vložené zásobovacie zariadenie s kapacitou väčšou ako 21 nábojov. Nahlásiť treba aj držbu dlhšej samonabíjajúcej palnej zbrane na strelivo so stredovým zápalom, ktorá umožňuje vystrelenie viac ako 11 nábojov bez dobíjania, ak je jej súčasťou zásobovacie zariadenie alebo je do nej vložené zásobovacie zariadenie s kapacitou väčšou ako desať nábojov. Do kategórie A zaradil aj krátku opakovaciu palnú zbraň na strelivo so stredovým zápalom, ktorá umožňuje vystrelenie viac ako 21 nábojov bez dobíjania, ak je do nej vložené zásobovacie zariadenie s kapacitou väčšou ako 20 nábojov. Do kategórie A podľa novely patrí aj dlhá opakovacia palná zbraň na strelivo so stredovým zápalom, ktorá umožňuje vystrelenie viac ako 11 nábojov bez dobíjania, ak je do nej vložené zásobovacie zariadenie s kapacitou väčšou ako desať nábojov, ale aj dlhá samonabíjacia palná zbraň, ktorú možno bez straty funkčnosti skrátiť na dĺžku menšiu ako 600 milimetrov prostredníctvom sklopnej pažby, teleskopickú pažbu alebo inej pažby, ktorú možno odstrániť bez použitia technických prostriedkov.

Pridáme aj jedno aktuálne varovanie policie o novom druhu podvodu. O cennosti v hodnote takmer šesťdesiat tisíc eur prišla v uplynulých dňoch 78-ročná dôchodkyňa z Kremnice v okrese Žiar nad Hronom. O časť majetku ju pripravili dosiaľ neznáme osoby, vydávajúce sa za policajtov. „Žene najskôr zavolať neznámy muž, vydávajúci sa za pracovníka Poštovej banky, s tým, že o pol hodinu jej pošťarka donesie doporučený list. Približne o dvadsať minút neskôr jej opäť volal neznámy muž a vydával sa za policajta kriminálnej policie. Oznamoval jej, že sledujú ozbrojeného páchatela. Kázal jej pritom, aby sa zamkla v byte a nikomu neotvárala, a aby pobalila všetky cenné veci a vyhodila ich von oknom, že oni jej ich postrážia...“

Ján ČERNÝ

Za podporu detí a mládeže nominácia v ankete Slovenka roka 2022

Šanca vychovať mentálne zdravú generáciu

Zhovárala sa Veronika GRZNÁROVÁ – Foto: archív SNN

Minulý rok sa Matica slovenská tešila z nominácie svojej členky v ženskej ankete Slovenka roka. Tento rok milo prekvapili až dve nominácie matičiariok v tejto ankete. Jednou z nich je predsedníčka Miestneho odboru MS v Nových Zámkoch a umelecká vedúca Novozámockého mládežníckeho a detského folklórneho súboru Matičiariok Miroslava VALOVIČOVÁ.

• Aký bol prvý pocit, keď vám oznámili, že ste nominovaná na Slovenku roka v kategórii Podpora mladých talentov?

Bol to neuveriteľný pocit, berúci dych. Táto správa ma zastihla za volantom na ceste domov z práce a v prvej chvíli som si skutočne myslela, že ide o žart. Tento pocit pominul, keď som sa stretla na tlačovej konferencii s ostatnými výnimčnými Slovenkami, medzi ktorými som sa ocitla. Bol to tiež veľký pocit zadosťučinenia za moju dvadsaťročnú prácu s deťmi, mládežou, ale aj s dospelými vo folklórnom súbore, ochotníckom divadelnom súbore či v mojej srdcovke – speváckom zbere ENTHEA, ktorú si niekto všimol a posúdil, že je niečím výnimočná.

• Folklórny súbor Matičiariok sa blíži k tridsiatym narodeninám a pojal už takmer dvetisíc detí. Čo stojí za týmto veľkým úspechom folklóru v Nových Zámkoch?

Určite veľká vďaka pedagógov, podporovateľov a nadšencov slovenského folklóru, ktorí už tridsať rokov udržiavajú tradíciu folklóru

INTERVIEW

v našom národnotne zmiešanom meste Nových Zámkoch. Zároveň aj rozhodnutie Miestneho odboru MS v Nových Zámkoch, ktorý stál za vznikom súboru a vďaka nemu nesie meno po našej matičnej alma mater. Dovolím si ešte podotknúť, že Matičiariok sa blíži k tridsiatemu výročiu práve zásluhou najodnanejšej a pre mňa najinšpiratívnejšej Slovenke PaedDr. Jane Garajovej, ktorá zakladala, viedla a dodnes sprevádza FS Matičiariok na každom kroku. Práca s deťmi a mládežou je veľmi náročná a najmä zodpovedná. O to viac, ak popri iných lákavejších novodobých vplyvoch v nich chceme zveľaďovať pocit slovenskosti a hrdošti na náš pôvod, kultúru a tradície. Aj náš súbor si prešiel rôznymi štádiami, ale som nesmierne hrdá na každé dieťa,

ktoré k nám zavítalo. O mnohých z nich už dnes počuť nielen za hranicami nášho mesta či regiónu, ale aj za hranicami našej vlasti, kde šíria slovenskú kultúru ďalej.

• Ste predsedníčka Miestneho odboru MS v Nových Zámkoch od roka 2020. Aj vy ste sa

Mládežnícky folklórny súbor Matičiariok z Nových Zámkov reprezentuje Slovensko aj na zahraničných pódioch.

k matičnému dobrovoľníctvu dostali cez FS Matičiariok?

Pochádzam z umeleckej rodiny, u nás doma sa spievalo a tancovalo azda každý deň. Vyrastala som v čase, keď sa na školách v rámci hudobnej výchovy ešte kladol dôraz na ľudovú pieseň. Moji rodičia a starí rodičia boli členmi MS, a aj keď som nikdy nemala ambíciu stať sa predsedníčkou MO MS, som rada, že sa mi tej cti dostalo. Po gymnáziu som popri štúdiu na VŠ začala viesť vokálny zbor ENTHEA, ktorý vzišiel z Detského speváckeho zboru Lastovička a má v meste Nové Zámky dvadsaťročnú tradíciu. Po dvoch rokoch sme so zboristkami nahrali podklady

k muzikálu Na skle maľované, ktorý bol úspešne uvedený v Nových Zámkoch v roku 2004. Účinkovali v ňom i deti a mládež z Divadla Mladých a najmä FS Matičiariok, kde som od roka 2010 umeleckou vedúcou. Keďže všetky tieto telesá pôsobili v budove novozámockého matičného miestneho odboru, moja

Laureátka Miroslava VALOVIČOVÁ

Zúčastňujem sa so svojimi zverencami na mnohých súťažiach a prehliadkach, prizývaná som aj do odborných porôt a musím uznať, že máme šikovné deti, len sa im treba venovať a nechať ich rásť. Je to úplne iná generácia, ako bola tá moja. Dnešné deti sú spontánnejšie, vyspelejšie, odvážnejšie, vyrastajú v dynamickom virtuálnom svete, kde nič nie je nemožné. Ostatné dva roky nám ukázali, aké nebezpečné môže byť žitie v online priestore, kde sa stráca kontakt človeka s človekom.

Mojou snahou bude aj naďalej vytvárať podmienky na to, aby sa deti, mládež, ale aj dospelí stretávali, pracovali na svojich snoch a objavovali v sebe umelecký potenciál. Pokiaľ človek nechytí do ruky hudobný nástroj, naučí sa krokové variácie, nezaspieva, nevstúpi na javisko, neodeje si kroj, kostým či nezožne potlesk, nezajme to pravé šťastie a zadosťučinenie svojej snahy, ale len plytkosť virtuálneho bytia. Za tých dvadsať rokov, čo sa venujem deťom a mládeži, nám v súboroch vyrástli profesionálni speváci, virtuózi, herci či pedagógovia. Som presvedčená, že ich nadanie sa kovalo práve u nás.

Svoju nomináciu v oblasti podpory mladých talentov beriem ako veľký záväzok, najmä ako veľkú výzvu pokračovať v hľadaní a podporovaní ďalších talentov. Umenie je obrovský psychohygien, predovšetkým v tomto období. Nemožno ho opomínať. Veď kultúrou je človek živý.

O ČOM JE REČ

„Doma je pokoj, v svete búrky budú, ale darmo je, kto proti osudu!?“ Dvesto rokov uplynie 24. apríla, keď sa v Liptovskom Mikuláši narodil básnik Janko Kráľ. Musel som na úvod napísať tieto slová aj použiť citát, pretože bol môjmu srdcu zo štúrovských básnikov najbližší. Možno boli väčší Samo Chalupka, Sládkovič, Hurban či Botto, ale Janko Kráľ bol búrlivák a môj krajan, aj keď ja pochádzam z dolného Liptova. A mnoho vecí mi bolo sympatických – povedzme, že som synom másiara ako on, ba aj svoju diplomovú prácu na vysokej škole som písal o troch baladách Janka Kráľa. A biografické miniatúry Kto proti osudu, ktorými som vstupoval do slovenskej literatúry, nesú opäť názov podľa veršov Janka Kráľa. Takže nech mi čitatelia prepáčia moju sebastrednosť. Štúdiá na Bratislavskom lýceu mali na neho veľký vplyv. Patril medzi radikálov, ktorí na protest proti zosadeniu Štúra z katedry opustili Bratislavu. Báseň Duma bratislavská, ktorú zložil, patrí medzi nesmierné klenoty slovenskej literatúry.

Janko Kráľ neznášal peciválov, kolaborantov: „Povedali mnohí, že pôjdu za nami a teraz po kútoch

nôta so svrčkami...“ (Duma bratislavská) Keď vypukla revolúcia v roku 1848, vydal sa do Pribeliec a vedno s učiteľom Jankom Rotaridesom burcovali sedliakov, aby sa vzbúрили proti pánom. Panská moc sa zľakala básnikovej pravdy. Mikuláš Laszkáry de Draskócz poslal naňho švadrónu husárov, 30. marca 1848 ho zlapali spolu s Rotaridesom a s nimi i sedem žencov. Potom ich na zastrešenie

Kto proti osudu

Peter ŠTRELINGER

ludu vodili v železách po okolí a básnika dal surový slúžny vešať na zvonicy. Väznili ich v stoličnom väzení v Šahách, Jankovi Kráľovi aj Rotaridesovi hrozila šibenica. Pred ňou zachránila Janka Kráľa len výstraha chorvátskeho Bána Jelačiča, ktorý údajne odkázal Košutovi, že ak obešia básnika Janka Kráľa, tak až do Budapešti na každom strome poviesi Maďara. Na túto bratskú pomoc Chorvátov sme si pomysleli, keď vypukla vojna v Juhoslávii a my sme spolu s Drahošom Machalom išli písať reportáž do Chorvátska, ktoré

vyhlásilo v lete 1991 zvrchovanosť. Tam v Osijeku sme sa pridali ku skupine demonštrantov, ktorí pochodovali na námestí pod chorvátskou národnou zástavou a spievali vlastneckú pieseň: „Ustani bane, Hrvatska te zove, zove, / ustani bane Jelačicu!“

Básne Janka Kráľa vystihovali najväčšími historické vzopätie slovenského národa v meruósmych rokoch. Napríklad Jarná pieseň:

„Zakukala kukulienka jarnú, čerstvú nôtu, / vyvolala zas celý svet ospalý k životu. / Slobody hlas mocný budi zase všetky zeme: / a my chlapi podtatranskí, či sedieť budeme? / Tajná sila všetky hate a prekážky borí: / a nás slabých majú vysmiať naše zrutné hory?“ Tieto Kráľove verše šírili sa medzi ľuďmi a pôsobili ako revolučná pochodeň, vyzývajúca na vzburu. Janko Kráľ si ako básnik získal obdiv i medzi vlastencami v Česku a na Morave. Veľkého priaznivca svojho diela mal v Huline na Morave u Bedřicha Rozehnal, kam sa utiahol

po desaťmesačnom väzení. Rozehnal poskytol odpisy Kráľových básní redaktorovi Oščadalovi a Hořislavovi Řepkovi, ktorí boli nadšení a prirovnávali Janka Kráľa k Byronovi a Puškinovi.

Hľadám charakteristiku, ktorá by najprimeranejšie, najpresnejšie vyjadřila veľkosť a význam básnika Janka Kráľa. Myslím si, že to urobil profesor Milan Pišút, tiež rodák z Liptova, ktorý o ňom napísal v úvode k druhému vydaniu Súborného diela: „Sú osobnosti, v ktorých sa sústreďujú všetky napätie doby so svojimi mravnými a spoločenskými protikladmi, s mučivým pocitom chaosu a s páľčivou túžbou po východisku, po rozuzlení všetkých protikladov.“ Ani po dvesto rokoch nepoznáme celkom úplne Janka Kráľa. Označovali ho za radikála a hrozného liberalistu, nazývali ho „divným Jankom“, čudákom a samotárom, ktorý blúdi po horách a salašoch a zhovára sa s pastiermi, mnohé svoje básne po napíšaní spálil. Cítil sa nepochopený, ako to vyjadřil v básni Hlásnik národa. Ale už Božena Němcová, ktorá ho spoznala v Balážskych Ďarmotách po revolúcii, nazvala ho najväčším slovenským básnikom. Zomrel v Zlatých Moravciach na týfus v roku 1876...

Legislatívna ochrana nášho jedinečného nerastného bohatstva pokrívá

Environmentálne záťaž podnikatelia ignorujú

Ivan KRAJČOVIČ – Foto: agentúrny servis

Znečistenie rieky Slaná odhalilo trhliny zákonov v štátom spravovanom nerastnom bohatstve Slovenska. V rieke namerali dvanásťnásobne prekročenú hodnotu železa, mangánu, niklu, arzenu a síranov. Znečistenie pochádzalo zo skrachovaných rudných baní Siderit v Nižnej Slanej. Kto je však za to zodpovedný?

Rozbor vody urobil správca povodia rieky Slovenský vodohospodársky podnik po tom, keď sa rieka sfarbila celkom dohrdzava a začali v nej hynúť ryby. Na prvý pohľad by sa zdalo, že táto agenda patrí ministerstvu životného prostredia. Ekologickú haváriu vyšetrovala Slovenská inšpekcia životného prostredia, ktorá uložila dve opatrenia štátnemu podniku Rudné bane, vlastníkovi bane. Problém však nevznikol v tomto roku, vlečie sa od roka 2008, keď skrachoval banský závod Siderit v obci Nižná Slaná v okrese

EKOLÓGIA

Rožňava, ktorý nerast s rovnomenným názvom ťažil. Ministerstvo životného prostredia sa vyslovilo, že je dôležité, aby bol prípad vyšetrený a vinníci v prípade dokázania viny potrestaní. Štátny podnik Rudné bane sa vyjadril, že podáva v súvislosti so znečistením rieky Slaná trestné oznámenie. Je len správcom, ťažbu rúd vykonával závod Siderit.

■ EKOLOGICKÁ ZÁŤAŽ

Podnik bol v Gemeri ekologickou katastrofou už od svojho vzniku v roku 1975. Prach z ťažby ničil prírodu a poškodzoval zdravie baníkov aj obyvateľov okolitých obcí. Po roku 1989 však skončil v súkromných rukách. V roku 2007 podniku schválila vláda Roberta Fica pomoc vo výške 183,55 milióna koruny. Stihol vyčerpať len niekoľko miliónov, o rok na to skrachoval

Rieka Slaná znečistená železom, mangánom, arzénom a síranmi. Priam ničivá kombinácia.

po tom, čo sa dostal do finančných ťažkostí pre zvýšenie cien elektriny a zemného plynu. Nestačil ich splácať, a tak skončil v konkurze.

V roku 2010 odkúpila závod spoločnosť Eco – Global s investičným partnerom Sevis Žilina so zámerom zhodnocovať v týchto priestoroch odpady, najmä železonosné druhotné suroviny. Poslanci Nižnej Slanej napokon tento zámer neschválili. Momentálne firmu podľa výpisu z obchodného registra vlastní firma Glomeron Trading Limited z Cyperskej republiky a ukrajinský podnikateľ Viačeslav Semenov, ktorý je aj konateľom.

■ LEGÁLNE VYKRÁDANIE

Vlastníkom nerastného bohatstva je Slovensko. Samo má však z neho

pramaly užitoč. Príčinou je okrem iného aj zastaraný banský zákon z roka 1988, aj keď bol niekoľkokrát novelizovaný. Práve novely mu však ublížili. Schválená novela v roku 1991 za vlády Jána Čarnogurského s účinnosťou od roka 1992 odstránila monopol štátu na využívanie nerastného bohatstva. Rovnako zákon o veľkej privatizácii síce ponechal ložiská vo vlastníctve štátu, ale umožnil previesť právo na ťažbu súkromným spoločnostiam. Odštartoval takto legálne vykrádanie a rýchlokvasení podnikatelia to aj rýchle využili.

V súčasnosti ťazia na ložiskách spoločnosti, ktoré platia štátu smiešne nájomné vo výške niekoľkých percent svojich ziskov a ostatné sa vyváža do zahraničia do súkromných rúk.

Príkladom je aj zlatá baňa v Hodruši-Hámroch, spracovaný koncentrát slovenská firma vyváža do Belgicka. Týka sa to však aj slovenských ložísk uránu, mastenca, magnezitu, bentonitu alebo zeolitu.

■ NEDOSTATOČNÁ OCHRANA

V roku 2021 Najvyšší ontrálny úrad vo svojej správe skonštatoval, že „legislatívna ochrana nerastného bohatstva je nedostatočná. Súčasný model na Slovensku je výhodný najmä pre ťažobné spoločnosti, ktoré využívajú nejednoznačnosť legislatívy, a tak platia štátu minimálne úhrady“. Nikto s tým však nič nerobí.

Navyše zákonodarcovia nemysleli na to, aby spoločnosti boli povinné počas svojej prevádzky vytvárať účelovú finančnú rezervu, ktorá by mohla byť použitá iba na sanačné práce po ukončení banskej činnosti. To je príklad bane sideritu v Nižnej Slanej. Majitelia sa po krachu o podnik, ktorý im roky prinášal zisky, nestarajú a opatrenia na ochranu životného prostredia a nápravu poškodeného životného prostredia musí za nich vykonať štát.

■ CHÝBA ZODPOVEDNOSŤ

Podľa Ústavy SR sú nerastné bohatstvo, jaskyne, podzemné vody, prírodné liečivé zdroje a vodné toky vo vlastníctve Slovenskej republiky, ktorá ich má chrániť, zveľadovať, šetrne a efektívne využívať v prospech svojich občanov a nasledujúcich generácií. Prírodné zdroje na Slovensku však nespravuje iba jeden subjekt. Prieskumy patria pod ministerstvo životného prostredia, ťažbu riadi ministerstvo hospodárstva, pôdu spravuje ministerstvo pôdohospodárstva. Iba o environmentálne záťaž sa nemá kto starať a zodpovedať za ne.

Na Slovensku máme príliš veľa správcov, ale málo vinníkov a zodpovedných.

álne pokračovať ďalšie štyri roky a dosahovať predsavzaté méty.“ Z pohľadu nezainteresovaného pozorovateľa sa dá vycítiť, že pravda je niekde uprostred. Obom protichodným táborom ide o budúcnosť slovenského hokeja. Nikto z nás si však neželá návrat do čias, keď časť hráčov, nespokojných s vedením SZLH, bojkotovala účasť v reprezentácii na vrcholových podujatiach. Spomeňme si, ako sa bývalý tréner Zdeno Čiger sa stal obeťou týchto nezmyslených žabomyšských vojen. Na majstrovstvách sveta v roku 2017 sme ako reprezentácia skoro vypadli do nižšej kategórie a ohrozili si tak účasť na domácom šampionáte, ktorý sa uskutočnil o dva roky neskôr v Bratislave a Košiciach. V rozhovore s ním pre náš matičný týždenník spred dvoch rokov sa nechal počuť, že to bolo naozaj ťažké, „ak pracujete s takými hráčmi, ktorí možno za iných okolností by v reprezentácii nikdy neboli. Výkonnosť tam nebola úplne ideálna. Proti vyspelým krajinám sme nemali šancu. S ostatnými tímami, s ktorými máme aj v plnej sile problém zvíťaziť, sme rovnako ťahali za kratší koniec“.

■ ZLÉ VYHLIADKY

Neuznášaniaschopnosť volebného Kongresu SZLH 18. marca 2022 preto nevestí nič dobré. Namiesto konštruktívnej diskusie oboch „znenávidených“ strán hrozí návrat do stavu pred rokom 2018. Okrem dobre rozbehutej koncepcie rozvoja slovenského hokeja vo všetkých vekových kategóriách bude na prvom mieste opäť trpieť slovenský fanúšik. Po nedávnom bronzovom úspechu by to bola čistá katastrofa. Preto je dôležité si spoločne sadnúť za jeden rokovací stôl, vydiskutovať svoje názory a postojte a ťahať spoločne za jeden povraz, nech už sa stane prezidentom SZLH ktokoľvek. Lahko sa totiž môže stať, že sa ocitneme v situácii ako na ilustračnej karikatúre nášho spolupracovníka Lubomíra Kotruhu...

Ani úspech našich hokejistov v Pekingu neuhasil v SZLH vnútorné rozbroje

Začnime konečne ťahať za jeden povraz

Matej MINDÁR – Karikatúra: Lubomír KOTRHA

Nedávno skončené XXIV. zimné olympijské hry v Pekingu priniesli dlhoočakávaný úspech slovenského hokeja. Po rokoch neúspechov mladé a neskúsené mužstvo pod vedením kanadského trénera Craiga Ramsayho a generálneho manažera a šéfa Slovenského zväzu ľadového hokeja (SZLH) Miroslava Šatana získalo pre Slovensko historicky prvú olympijskú hokejovú medailu. Za senzačným bronzovým úspechom stála nielen dobre nastavená koncepcia skúseného kouča, ale aj osobnosť našej hokejovej legendy Miroslava Šatana. Istá časť hokejovej verejnosti napriek tomu vníma jeho doterajšie výsledky ako nedostačujúce a požaduje zmenu na čele zväzu.

Medzi najhoršie ľudské vlastnosti patrí odnepamäti závisť a neprajnicstvo. História nám už niekoľkokrát ukázala, že ani jedna významná osobnosť našich spoločných dejín sa nezaobišla bez intríg, ohovárania či osočovania od neprajníkov, ktorí sa nikdy nedokázali zmieriť s tým, že sa stala niečím viac, než sú oni sami. Vďaka ich reálnym schopnostiam a skúsenostiam sa nedokázali prirodzenou cestou presadiť v politickom, kultúrnom, vedeckom alebo športovom prostredí. Preto voči svojim úspešným oponentom viedli často eticky nemorálnu špinavú kampaň, aby mohli napríklad len základe neraz nepodložených tvrdení a vedomých lží obsadiť ich zaslúžené posty, na ktoré sa dostali poctivou a čestnou prácou. S podobným problémom sa spoločne s našou politickou reprezentáciou pasuje aj Slovenský zväz ľadového hokeja (SZLH) pod vedením doterajšieho prezidenta, držiteľa všetkých štyroch medailí z majstrovstiev sveta Miroslava Šatana.

■ POPRADSKÝ OPONENT

Napriek zisku bronzového kovu z nedávnych zimných olympijských hier v Pekingu sa zdá, že istá časť hokejovej verejnosti nie je s doterajšou prácou a výsledkami súčasného vedenia SZLH úplne stotožnená. Jej hovorcom sa stal čelný predstaviteľ HK Poprad a bývalý profesionálny hokejový hráč Ludovít

Jurinyi, ktorý ohlásil svoju kandidatúru na post prezidenta SZLH. Jedným z jeho ohlásených a prezentovaných cieľov v prípade zvolenia je okrem priamého návratu normálnych medzilidských vzťahov aj zásadné zvýšenie dôrazu na prácu s mládežou.

„Bez nej náš hokej nemá budúcnosť. Aj Miroslav Šatan, Peter Bondra, Zdeno Chára, Marián Hossa, Žigo Pálffy a celá plejáda ďalších hviezd nášho hokeja boli raz pripravári, žiaci a dorastenci. Pozornosťou v kluboch, ktorá sa dostala ich talentu, z nich vyrástli pre nás všetkých celosvetovo známe športové osobnosti.“

Doterajší prezident SZLH Miroslav Šatan pripomenul, že od jeho príchodu na post prezidenta SZLH začal spolu s jeho tímom intenzívne pracovať na transformácii zväzu.

„A mnoho vecí sa nám podarilo zmeniť. Zabezpečili sme v prvom rade lepšie financovanie našim klubom či už mládežníckym, alebo profesionálnym v rámci SHL. V budúcnosti by sme radi z finančnej stránky pomohli aj extraligovým klubom. Keďže slovenský hokej má udaný smer vďaka desaťročnej rozvojovej stratégii, unikátnej medzi športovými zväzmi, našim cieľom je v začatej ceste kontinu-

NA OKRAJ

Pod energetickým mixom treba rozumieť všetky zdroje energie, ktoré v tej-ktorej krajine používajú pri výrobe elektrickej energie a tepla. Sú obnoviteľné, ako je voda, vietor a slnko, alebo neobnoviteľné, kam patrí uhlie, ropa a plyn. Čo sa však stalo, že produkty z týchto zdrojov tak zdraželi? Neobnoviteľné zdroje sa ťažbou nielenže znižujú, ale uhlie aj navyše znečisťuje životné prostredie, preto sa jeho ťažba postupne zastavuje, čo poznáme aj u nás z regiónu hornej Nitry. Pokiaľ ide o ropu, výroby z nej, ako je nafta a benzín, sú nenahraditeľné. Ekvivalent z bridlicovej ropy je aj pri terajších jej vyšších cenách stratový, čo je jeden z dôvodov, prečo sa postupne preorientujeme na elektrické autá.

Energetický mix

Terajšie zásoby plynu sú dostatočné a jeho cena prijateľná za podmienky, že jeho preprava z Ruska nebude podliehať politickým šarvátкам a iným strategickým záujmom. Na starom kontinente si prekážky vytvárame aj sami. EÚ legislatívnym opatrením Fit 55 ráta do roka 2030 s poklesom emisií skleníkových plynov v porovnaní s terajším obdobím o 55 percent. Najväčší znečisťovateľia ovzdušia Čína a India na Glasgowskom klimatickom summite súhlasili so záväzným paktom len za podmienky, že namiesto slova „ukončenie“ ťažby uhlia sa v ňom uvedie „odklon“ ťažby uhlia a objem skleníkových plynov sa zaviazali znížiť len o 45 percent do roka 2050. Keď k tomu pripočítame, že počas opakovaných lockdownov sa zásobníky plynu dostatočne nenaplnili, nepodarilo sa uviesť do prevádzky dokončený plynovod Nord Stream 2 a navyše pre rusko-ukrajinské spory boli tranzitné dodávky cez Ukrajinu koncom minulého roka zastavené, nemôžeme sa čudovať, že došlo k takému výraznému nárastu cien plynu. Osobitným problémom bolo využívanie jadra na výrobu elektrickej energie. Pre havárie v černoobylskej a fukušinskej jadrovej elektrárni mala byť výroba elektriny z jadra postupne ukončovaná. V Nemecku postupovali radikálne a v tomto roku chceli postupne dokončiť odstavenie všetkých funkčných jadrových elektrární. Ich rozhodnutie podporovali najmä v Rakúsku. Momentálna situácia núti Nemcov zámer revidovať. Na Slovensku po uvedení tretieho bloku v Mochovciach sa počíta aj s dokončením štvrtého bloku. A tak najväčším problémom vo využívaní jadrovej elektriny ostáva bezpečné uloženie vyhorého paliva. Z celkového objemu energetického mixu pripadá u nás 85 percent výroby energie na neobnoviteľné zdroje a len 15 percent na obnoviteľné. Z fosilných palív predstavuje ropa 33, uhlie 27 a plyn 25 percent.

O tom, že terajšie vyššie ceny energií majú zásadný vplyv na infláciu, málokto pochybuje. Preto aj členské krajiny EÚ a Európsky parlament priniesli na Európsku komisiu mandát na schválenie tzv. taxonómie, pod čím treba rozumieť dočasné zaradenie zemného plynu a jadra medzi zelené energetické zdroje. Tým sa zároveň podporilo aj ich financovanie, čo sa v posledných rokoch utľmovalo.

Róbert HÖLCZ

SLOVÁCI ZA HRANICAMI

Ústredné pracovisko Matice slovenskej pre krajskú problematiku – Krajské múzeum – plní úlohy aj pri budovaní a udržiavaní dokumentačného strediska Slovákov žijúcich v zahraničí. Začiatkom roka dokončilo práce na inventarizácii fondu Slovákov žijúcich v Maďarsku. Fond patriaci pod Maďarsko obsahuje vyše sto škatúl archívneho materiálu, ktoré tvorí 9818 jednotlivín. Tie počas rokov 2021 – 2022 boli zatriedené a vpísané do pracovných elektronických databáz. Vďaka nim dokáže Krajské múzeum (KM) v archívoch vyhľadávať veľmi rýchlo a efektívne podľa kľúčového slova a zároveň dokáže poskytnúť študentovi presný zoznam jednotlivín nachádzajúci sa v požadovanom fonde. Táto novovzniknutá databáza uľahčuje študentovi žiadať o digitálnu kópiu archívu alebo jeho prezenčnú výpožičku.

Slováci v Maďarsku

Na začiatku fondu Slovákov žijúcich v Maďarsku je radená pozostalosť Michala Francisciho, Jána Gerčiho, rodiny Hrdličkovcov, Ondreja Kulíka a ďalších známych osobností. Obsiahly fond predstavujú aj súpisy urbárov a testamenty z konca 18. storočia. Ďalšiu časť archívu tvoria materiály k presídleniu, fotografie zo slávnostných stretnutí presídlencov, fotografie z reemigrácie a repatriácie, dotazníky, sťažnosti, články, materiály spolkov, časopisy, vedecké práce, materiály z činnosti Československej presídľovacej komisie v Maďarsku, fotokópie z podujatí Demokratického zväzu Slovákov v Maďarsku a činnosti Slovenského klubu v Békešskej Čabe. Sú tu aj správy o činnosti Demokratického zväzu Slovákov v Maďarsku a propagačný materiál. Archív obsahuje aj materiály o odboji a z rozličných výstav, etnografické výskumné ročníkové práce, rozličné fotografie (osobnosti a život Slovákov v Maďarsku), xerokópie titulných listov krajských periodík a podklady výskumných prác.

Archívny fond Slovákov v Maďarsku predstavuje úctyhodnú zbierku najrozličnejšieho pramenného materiálu, ktorý ponúka široké študentské možnosti vo viacerých vedných odboroch. Je uložený v sídelnej budove Matice slovenskej v Martine a je otvorený vedeckým a výskumným pracovníkom každý pracovný deň.

Zuzana PAVELCOVÁ
Foto: archív

Výhodou tlačiarne Neografia je jednoznačne bohatá 150-ročná tradícia

Rast tržieb zabezpečí prevádzkový zisk

Zhovárал sa Maroš SMOLEC – Foto: archív Neografia, a. s.

Martinská tlačiareň Neografia je pojmom v slovenskej i európskej polygrafii. Má vyše 150-ročnú históriu a vždy bola previazaná s regiónom Turca a Maticou slovenskou. V roku 1869 vznikla v Turčianskom Svätom Martine knihtačiarňa a vydavateľstvo KUS – Knihtačiarňsky účasťársky spolok. Od svojho vzniku až do roku 1918 v službách kultúry a slovenského národa vytlačil 731 titulov kníh pre kľúčové štátne inštitúcie a 378 ročníkov časopisov v celkovom náklade desiatok miliónov kusov – národné noviny, literárne, ľudovýchovné, humoristické aj vedecké časopisy. Orientoval sa na tlačenie kníh pre viaceré slovenské vydavateľstvá. Najviac pre celonárodnú slovenskú kultúrnu inštitúciu Maticu slovenskú. V štyridsiatych rokoch však už výroba tejto tlačiarne nepokrývala potrebu a dopyt po tlačení kníh a časopisov. Preto sa v roku 1943 vtedajší správca Matice slovenskej Jozef Cíger Hronský rozhodol založiť modernú a masovú tlačiareň – Neografiu. Vytvoril mnohostranný kultúrny kombinát v podobe vlastnej novej tlačiarne, spojenej s vydavateľstvom kníh a časopisov, modernú distribučnú službu aj s rozhlasovým vysielaním. Neografia mala už od začiatku najmodernejší strojový park na vtedajšom Slovensku, ktorý sa takmer vyrovnával špičkovým tlačiarňam v Európe, čo pretrvávalo dodnes. Tlačiareň komunistický režim znarodnil. Po nežnej revolúcii bola za jednu slovenskú korunu zo strany štátu prinavrátená Matici slovenskej, ktorá je jej hlavným akcionárom dodnes. Polygrafický trh zaznamenal v posledných rokoch silné turbulencie. A postihol aj výrobu a hospodárske výsledky Neografie. O aktuálnej situácii v tlačiarňi sme sa porozprávali s jej generálnym riaditeľom Jánom RAČKOM.

• Ako hodnotíte vývoj v polygrafii za posledných desať rokov?

Po finančnej kríze v rokoch 2008 – 2009 sa postupne začala zásadne meniť situácia na polygrafickom trhu. Zmeny nastali nielen v nákupnom správaní spotrebiteľov, ale taktiež u polygrafických výrobcov, dodávateľov materiálov, vydavateľstiev, veľkoobchodných a maloobchodných predajcov, ako aj zadávateľov reklamy v tlačovinách. Za toto obdobie došlo k výraznej zmene cenových úrovní vstupov (materiál, cena práce, zmeny v legislatíve, ochrana životného prostredia) i k zmenám na trhoch a v preferen-

POD POKRIEVKOU

ciách čitateľov. Prvým štartérom zmeny bola finančná kríza v rokoch 2008 – 2009, po upokojení ktorej nasledovalo z makroekonomického pohľadu asi desaťročné obdobie rastu. No ďalším veľkým zlomom, ktorý ovplyvnil celý polygrafický trh, bola dvojročná pandémia vírusového ochorenia COVID-19 (stále trvá).

• Ako vidíte vývoj v polygrafii v období novej stratégie firmy v rokoch 2022 – 2025?

Svet tretej dekády 21. storočia je nesmierne dynamický, žijeme v období digitalizácie, plnej globalizácie a infoveku. Na globálnej úrovni polygrafie nás v najbližších rokoch čakajú vážne pohyby, ktoré budú silno ovplyvňovať ďalší vývoj a smerovanie tlačiarne. Bohužiaľ, kríza spôsobená covidom sa ešte neskončila a mám stále silnejší pocit, že sa blíži obrovská vlna hospodárskej recesie spôsobenej vojnou na Ukrajine a sankciami uvalenými na Rusko. Čaká nás vskutku ťažké obdobie. Napriek všetkému ostávam mierny optimista, lebo po každej búrke vyjde slnko a ukážu sa aj nové príležitosti. Na roky 2022 až 2025 máme postavenú novú stratégiu spoločnosti. Naša dlhodobá vízia je jasná: zabezpečiť dlhodobý udržateľný rozvoj spoločnosti vzhľadom na zodpovedné podnikanie voči verejnosti a životnému prostrediu. Cieľom je zo svojho core biznisu dosahovať pravidelný zisk (ktorý práve ten udržateľný rozvoj umožňuje).

• Pán generálny riaditeľ, do tlačiarne Neografia ste vkročili v roku 2020. Neskôr ste sa stali finančným riaditeľom a následne ste postúpili na najvyššiu pozíciu v spoločnosti. Pôsobíte v nej už teda dva roky. V čom vidíte pozitíva a v čom negatíva Neografie, a. s.?

Nastúpil som v júni 2020 na pozíciu finančného riaditeľa, od roka 2021 na pozíciu generálneho riaditeľa. O pár týždňov to veru budú už dva roky, čo pôsobím v Neografii. Výhodou našej spoloč-

Nový generálny riaditeľ Ján RAČKO

Maticná tlačiareň Neografia pod novým vedením hľadá čo najvýhodnejšiu cestu z období postihnutých pandémiou a aktuálne vojny na Ukrajine. Jej úlohou je prioritne zisk, ale aj podporná činnosť pre národnú ustanovizeň.

nosti je jednoznačne bohatá 150-ročná tradícia, na ktorej sa dá ďalej stavať, a, samozrejme, dobré meno i silné postavenie našej tlačiarne v rámci stredoeurópskeho regiónu. Negatívom je, že obdobie slušného hospodárskeho rastu v Európe od roka 2000 do roka 2019 sa v Neografii celkom nevyužilo. Vybudoval sa síce nový závod, no väčšia pozornosť sa nevenovala príprave novej pracovnej sily, ukázalo sa aj technologické zaostávanie oproti konkurencii a najmä sa neurobil poriadok v procesoch a štandardizácii výroby.

• Na hospodárske výsledky Neografie pôsobí globálny trh a situácia v polygrafii v Európe. Ako by ste zhodnotili tento segment európskeho priemyslu aktuálne. Podľa známych informácií po pandémii ochorenia COVID-19 prežíva pozitívne ekonomické obdobie?

Rok 2020 bol v celom polygrafickom sektore náročný. S nástupom covidu od jari 2020 značne poklesol spotrebiteľský dopyt v celom sektore. Ozivenie prišlo až na konci roka 2020. Počas celého roka 2021 našťastie trh rástol.

Momentálne ešte žijeme z dobrého minulého roka, odvetvie však bolo kompletne zasiahnuté nedostatkom papiera a jeho extrémne rastúcimi cenami. Tento cenový boom sa stále nezastavil a do konca prvého polroka očakávame ďalšie zvyšovanie cenovej hladiny.

• Ak teda svetový a európsky trh v segmente polygrafie prežíva reinkarnáciu po negatívnych rokoch, premietlo sa to aj do zvyšovania zákaziek pre vašu spoločnosť?

Neviem, či by som to nazval reinkarnáciou, keďže v odvetví polygrafie boli všeobecne výborné roky 2016 až 2019. Bohužiaľ, akurát Neografia sa to priamo netýkalo. Rok 2021 bol však najmä v hárkovej tlači naozaj dobrý. Všeobecná hospodárska konjunktúra

ktoré procesy, odstránili negatívne nánosy minulosti, vyčistili portfólio zákazníkov. Rok 2020, ale predovšetkým rok 2021 ukázal, že eliminácia vysokých strát z minulých rokov je jednoznačne možná, ba čo viac, Neografia má stále potenciál dosahovať udržateľné kladné hospodárenie v budúcnosti.

• Vieme, že máte záujem podporiť investície do nových technológií. O aké zariadenie ide a aké to prinesie pre spoločnosť a odvetvie?

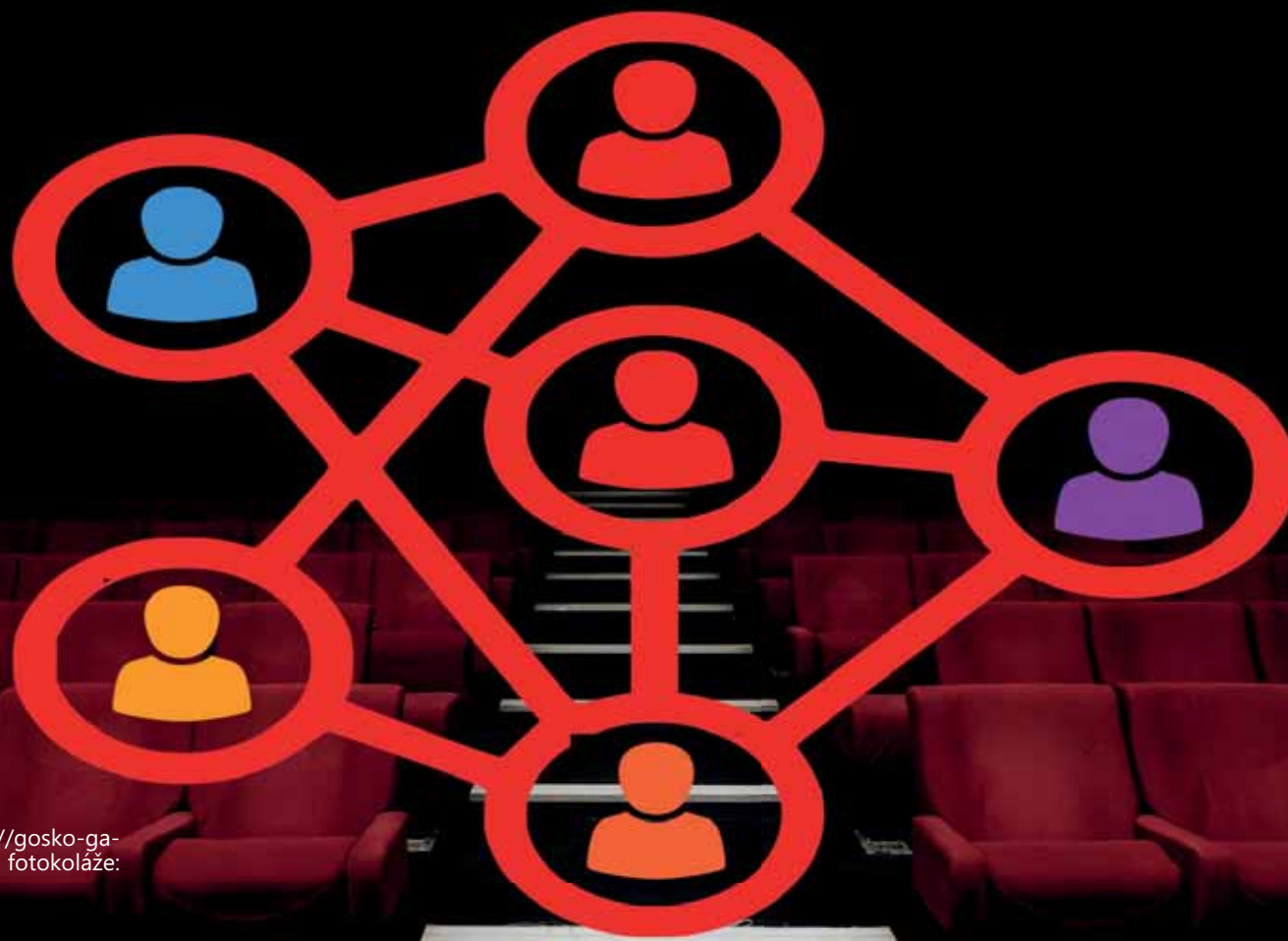
Keďže evidujeme z minulosti určitý investičný dlh, momentálne máme značný apetít po rozumných investíciách do nových technológií. Tieto investície musia smerovať tak do ofsetu, ako aj do knihárne. Momentálne riešime viaceré úlohy naraz a jednou z najdôležitejších je štandardizácia formátov, k čomu nám podstatne pomôže práve investícia do nového hárkového tlačového stroja. Od investície očakávame viaceré benefity. Spomeniem len dva najdôležitejšie: vyššia kvalita tlače, a tým ďalšia pridaná hodnota pre zákazníkov a vyššia čistá efektívnosť stroja, a získanie nových strojových kapacít, čo umožní vytlačiť vyšší objem hárkov za rovnaký čas. No s investíciou do tlačového stroja nesmieme zabudnúť aj na posilnenie knihárne, kde už máme taktiež konkrétny plán.

• Má už Neografia spracovaný hospodársky plán na rok 2022 a na najbližšie roky? Aké sú jeho základné východiská?

Pravdaže, celý podnikateľský zámer vrátane obchodného a finančného plánu na rok 2022 je už pripravený a verím, že sa s ním stotožní predstavenstvo i dozorná rada. Východiská sú jednoznačné – je to podstatný rast tržieb oproti vlaňajšku, a v konečnom dôsledku robíme všetko pre to, aby to po dlhom čase bol prvý rok reálneho prevádzkového zisku. Ďalej budeme pokračovať v nastavení, optimalizovaní procesov a poctivej obchodnej robote. Čaká nás ťažký rok, ale za seba môžem povedať, že stále ostávam mierny optimista.

• Možno ešte na záver pár slov o vás. Naozaj máte rád knihy, rád čítate?

Po mnohých rokoch, čo na poste generálneho riaditeľa pôsobil ľudia priamo z Martina a blízkeho okolia, dostal šancu v mojom prípade človek, ktorý nie je z Martina. To je výhoda, aj nevýhoda zároveň. Pochádzam zo Zvolenskej Slatiny, a keď práve nie som v práci, tak sa venujem takmer výhradne rodine. Mám rád knihy a často chodím do výroby, lebo knihy mi voňajú. Čítam rád, ale nemôžem o sebe povedať, že som vyhlásený knihomol, mám skôr také obdobia, že buď čítam, alebo nie.

Zdroje obrázkov: Pixabay, <http://gosko-galeria.szm.sk/novomestania.html> fotokoláže: EČ

KULTÚRA NA CHVOSTE

PETER CABADAJ

ANETA BEŇKOVÁ

Ráno

V zlatej kolíske zamrznutých stebiel ustlal
si deň,
s ťažkým temenom, s ohnutým
chrbtom,
sám v oživenom zrkadle prvých minút
nového rána
spieva o spomienke na sen.
V krútnave potrhaných plagátov
príliš veľa tmy zatemnilo moje ticho
a kroky,
keď som nastúpila do výťahu
z ďalšej noci.

Vrba

V studenom potoku
zrkadliace hviezdy
pomaly tečú pomedzi prsty,
pomimo času slov a významov.
Ťahám sa do dreva,
čo miluje pevnú zem,
sama za chrbtom sveta
rastiem s ňou.

Akoby v priamom prenose sme v uplynulom období zažili totálnu zmenu definície kompletného vzorca kultúry a umenia. Klasický model založený na spoločnej udalosti, na spoločnom delení sa o zážitky medzi umelcami a divákmi (vnímateľmi) pretrpel katastrofálny šok. Bol totiž nútené presunuté do virtuálneho sveta, ktorý neguje samotné jadro, funkciu a zmysel mnohých umeleckých žánrov. Okolnosti nás dohnali k zvládnutiu novej reality a snahám vyťažiť z nej maximum. Virtuálny svet, do ktorého sme sa nechtiac dostali, ponúkal akési náhrady, alternatívne riešenia. Hoci na začiatku sa zdal byť zaujímavý aj atraktívny, ako všetko nepoznané, ktoré začíname objavovať, veľmi rýchlo nastúpila únava a celkové vytriezvenie. Myslím hlavne na sféry divadla a folklóru, kde odjakživa platilo ustálené slovné spojenie tu a teraz! Zrazu sme iba spomínali, čo bolo vtedy a tam, ľudia si na sociálnych sieťach vymieňali reminiscencie na svoju prítomnosť v minulosti a budúcnosť ostala zaseknutá v aktuálnej chvíli...

Stále pretrvávajúca covidová éra v plnej nahote obnažila i skutočný vzťah mocenských elit ku kultúre a umeniu. Politici akoby vyznávali krédo: čo ľudia nemáte, to ani nepotrebuje. Žiaľ, nemajú šajnu o tom, že práve kultúra tvorí chrbtovú kosť každého civilizovaného spoločenstva. Nedávne „scény z parlamentného života“ smutne ilustrovali otrasný aktuálny stav úrovne hladiny politickej kultúry... Cynicky škrtat' výdavky v oblastiach, ktoré neprinášajú bleskový efekt a úžitok, to sa dá najľahšie, a mantra koronovej epidémie brala kritikom hlas z úst. Prežili ste rok či viac bez divadla? Prežijete aj dlhší čas. Nemohli ste chodiť do kina? Ako, veď televízia dennodenne vysiela množstvo filmov. A že vám citelne chýbala návšteva galérie? Veď si kúpte obrázok cez internet alebo nech vám ho namalujú deti. Obraz ako obraz, či nie? Všetkými zmyslami sme sa mohli presvedčiť, že kultúre zostalo ono povestné miesto na chvoste. „Nie je to však chvost“ – ako trefne píše známy literát –, „ktorý by dokázal vrtieť psom. Poupratujeme, zavesíme tabuľku kultúrna pamiatka, nerušiť – a dovidenia v lepších časoch?“

Iným závažným úkazom je nonstop konfrontácia dnešného človeka s následkami bezbrehej globalizácie a technologizácie spoločnosti. Popri množstve benefitov to ale, žiaľ, bohu, prináša aj veľa negatív. Medzi najnebezpečnejšie i najzákernejšie tendencie rozhodne patrí strata národných identít vo sfére kultúry. Tak ako prišlo v ostatných rokoch k zotretiu hraníc medzi štátmi, tak sa stierajú aj kontúry kultúrnych identít. Znalec hudby by ešte pred dvoma dekádami so zatvorenými očami rozoznal zvuk, napríklad, nemeckého a francúzskeho orchestra. Aktuálne to už veru neplatí. Zvukový ideál sa stal univerzálnym. To isté okrem hudby registrujeme aj vo filmovom umení, architektúre, dizajne... DNA jednotlivých národných kultúr sa očividne stráca a je evidentne nahrádzaná novou – univerzálnou DNA. Ak chceme plnohodnotne zažiť niečo autenticky národné, musíme ísť jednoznačne do histórie. Práve v tejto ideovej rovine vzniká vhodný priestor na novú definíciu významu národných kultúr s ich bohatými prejavmi a žánrovými prienkami. Kardinálna otázka, ktorá pred nami stojí, je, či chceme národné inštitúcie, ktoré budú cielene kultivovať národnú kultúru s jej špecifikami, alebo či chceme veľkú sieť národných ustanovizní, ktoré kooperujú a zdieľajú, ale zároveň riskantne stierajú hranice toho, čo je naše.

Odpusťte, prosím, milí priatelia, že som vás zaťažil chmúrnym subjektívnym videním momentálneho stavu slovenskej kultúry. Napriek uvedenému však zostávam optimistom a skalopecne verím, že s pribúdajúcimi dlhšími a teplejšími dňami sa roztrhne vrece s ponukami kvalitných kultúrnych akcií – vrátane literárnych (o začiatkom júna chystanej 56. Slovenskej jari v Martine padne slovo nabadúce).

Treba už len dúfať, že ľudia nezabudli (nerezignovali) na spoločné prežívanie ľudských, umeleckých, duchovných a iných zážitkov z festivalov, koncertov, divadiel, kinosál, galérií, múzeí, knižníc, skanzenov...

A že sa hŕfne vrátia do hľadísk, aby mohli autenticky konfrontovať videné a počuté s hodnotou poznania, že iba to je hlboko v nás, čo sme tam sami vložili.

KAŽDÝ Z NÁS MÁ PRÁVO PLNIŤ SI SVOJE SNY

Rozhovor s Monikou Beňák

EVA ČULENOVÁ

Slovesné umenie

E. Čulenová: Podme retrospektívne. V lete vám vyšla knižka rozprávok pre deti *Rozprávky pre Agátku* s ilustráciami Ivany Vargončíkovej. Priblížte, prosím, našim i vašim čitateľom jej obsah, charakter aj okolnosti vzniku. Aký ste mali motív pre napísanie týchto príbehov?

M. Beňák: Obsahom sú rozprávky s dobrým koncom. Vznikli vďaka našej dcére Agátke, ktorá pri zaspávaní chcela, aby som jej hovorila nové rozprávky, a vďaka jednej panej, ktorá mi dodala odvahu.

Ide o váš prvý literárny počin alebo ste už niekde publikovali?

Rozprávky pre Agátku som napísala ako prvú knihu a dúfam že nie poslednú.

Čo pre vás znamená literatúra? Čo vám písanie dáva?

Literatúra je veľmi dôležitá pre každého z nás. Rozvíja nás, učí, ale aj inšpiruje. Milujem vôňu kníh, čítať niečo múdre, ale občas zároveň aj niečo ľahké, romantické. Písaním môžem vyjadriť svoje pocity, nahromadené myšlienky. Mám radosť z ľudí, ktorí sa tešia so mnou z môjho malého diela.

Vaša knižka je plne ilustrovaná Ivankou Vargončíkovou. Pre zaradenie ilustrácií a práve túto ilustrátorku ste sa rozhodli vy sama. Čo vás viedlo k tomu?

M. B.: Náhoda. Sedela som na lavičke, Ivana išla okolo, v rukách mala svoje skice a ja som sa odvážila oslovit ju. Som nesmierne rada za toto šťastie, jej ochotu a umenie.

Čo si myslíte o vzťahu literatúry a výtvarného umenia?

Krásne do seba zapadajú. Je úžasné, ako vedela Ivana Vargončíková (ilustrátorka) vyjadriť obrázkom to, čo cítim v textoch.

Vráťme sa k vašej knižke o Agátke. Čo vám dalo písanie týchto príbehov? A naopak, čo vám vzalo?

Písanie týchto príbehov mi dalo dokázať niečo nové. Chýbala mi len odvaha, ktorú mi dodala jedna milá pani. Čo mi vzalo? Zatiaľ nič, uvidíme čo prinesie zverejnenie mojej knihy.

Vo vašich príbehoch výrazne rezonujú medziľudské vzťahy. Čitateľ vidí, že sú plné snahy o porozumenie, empatie a ľudskosti. Čo pre vás znamenajú medziľudské vzťahy? Ako ich vnímate vy?

Moje príbehy sa končia vždy v dobrom. Každú našu životnú etapu, skúsenosť, čin môžeme vnímať ako niečo dobré do budúcnosti, ak to tak aj budeme chcieť. Všetko chce len čas.

Ktoré medziľudské vzťahy sú pre vás najdôležitejšie a naopak, ktorým by ste sa radšej vyhli?

Najdôležitejšia je pre mňa moja rodina, ktorú som si vybrala ja sama. Sú to moje deti Agáta a Denis a môj manžel Pavol. Ostatných v rodine beriem ako svoju súčasť. Ľudia, ktorí mi ubližujú, nemajú v mojom živote miesto.

Prezradte čitateľom, aké máte ďalšie literárne plány? Plánujete písať ďalšie texty? Ak áno, aké a s akým zameraním?

M. B.: Napísala som ďalšie texty, ktoré sú smerované skôr k dospievajúcej mládeži a dospelým. Ale všetko chce svoj čas a ja sa opäť rada podelím s čitateľmi so svojou tvorbou.

Aký odkaz nesie vaša literárna tvorba pre čitateľov a všeobecne ľudí?

Nenechajte sa nikým odradiť. Každý z nás má právo plniť si svoje sny.

MONIKA BEŇÁK (1979) žije a pracuje v Senici ako vychovávateľka v materskej škole. K deťom má blízko. V roku 2021 debutovala knihou pre deti *Rozprávky pre Agátku*. Jej príbehy majú vždy dobrý koniec, čo korešponduje s jej ideou, že všetko nás posúva dopredu, k dobru. V literárnej tvorbe pokračuje, keďže sa zaujíma o dianie v ľudských dušiach. Momentálne pripravuje súbor úvahových príbehov o ľudskej podstate určený pre dospelých čitateľov.

Ilustrácie: Ivana Vargončíková

Výtvarné umenie

Bol všestranne nadaným umelcom. Hral na klavíri, flaute, píšťalku aj klarinete, v jeho pozostalosti sa našli verše a teoretické formulácie vlastného autorského kréda a svetonázoru.

ERNEST ŠPITZ

Interesovali ho tiež fotografia a filmový kumšt, lákali možnosti spojenia rôznorodých umeleckých výrazových foriem a prostriedkov. O nedlho uplynú 95 rokov od narodenia maliara, kresliara, grafika, ilustrátora a dizajnéra Ernesta Špitzu.

Na tento svet prišiel 16. júla 1927 v Trnave. Ešte v tom istom roku sa celá rodina presťahovala do Dolného Kubína. Otec Jozef bol účovník, matka Terézia, rodená Herzogová, učiteľka, mal dvoch bratov a sestru (mladší súrodenec Tibor, ktorý žije v New Yorku, sa v Kanade a USA presadil ako umelecký sklár, vynálezca a vedec). Hneď po získaní elementárneho vzdelania na ľudovej škole (1933 – 1938) študoval na gymnáziu v Dolnom Kubíne (1938 – 1940) a Liptovskom Mikuláši (1945 – 1948), Akadémii výtvarných umení v Prahe (prof. J. Želibský, 1948 – 1949) a na Oddelení figurálneho maliarstva Vysoké školy výtvarných umení v Bratislave (prof. J. Mudroch, 1949 – 1953). Keďže mu v rokoch prvej Slovenskej republiky z rasových dôvodov zakázali študovať na všetkých domácich stredných školách, pracoval ako robotník, zámočník, pomocník v ob-

Autoportrét (akvarel, okolo 1955; v súkromnej zbierke)

chode ukomisionára vo Veľkom Bysterci a zaslataľstve v Obilnej spoločnosti v Dolnom Kubíne. Bezprostredne po vojne sa rodina presťahovala do Liptovského Mikuláša, on po absolvovaní výtvarných štúdií zakotvil ako slobodný umelec v Bratislave.

Za čias tvorby poznali vplyvy Cézannovej maľby, respektíve raného Picassovho obdobia. Ťažisko výtvarníckeho diela predstavujú figurálne kompozície a žánrové motívy, portrétne štúdie a akty. Zobrazoval tiež prírodné a mestské témy, liptovskú krajinu, prácu na vidieku, zátišia... Protivojnové diela s výjavmi z koncentračných táborov a zo SNP sú zjavne poznačené bolestnými osobnými skúsenosťami a hrôzostrašnými zážitkami; vyjadrujú strach, úzkosť, žalobu, dezilúziu zo správania a konania človeka... Špeciálnou kategóriou tvorby je stvárňovanie motívov zo sveta divadiel a cirkusov. Dominantnú časť diela zahŕňajú kresby, v maľbe preferoval olej. Venoval sa tiež grafike, ilustráciám, kolážam, návrhom úžitkových a propagačných artefaktov, respektíve predmetov.

Ernest Špitz bol protagonistom bratislavskej „vetvy“ generácie výtvarníkov, ktorá túžila prekonať hranice socialistického realizmu – oficiálnej umeleckej doktríny totalitného komunistického systému.

Zhodou rôznych okolností a faktorov je záverečná fáza Špitzovej tvorby súčasne aj začiatkom vlastnej profesionálnej umeleckej dráhy. Nesie v sebe silný výraz osobnej tragiky a voľne ňou nadviazal na realistické tradície domácej aj európskej maľby. Forma i obsah diel majú prenikavý expresívny náboj, ktorého korene tkvejú vo výtvarníckom svetonázore, filozofii a psychike. Zároveň autorove opusy reflektujú bytostné presvedčenie o pozitívnej hodnote kumštu a výsostne humanistickej funkcii kultúry. Mnohé Špitzove diela majú blízko k umeleckému rukopisu Františka Tichého, Cypriána Majerníka, Bedricha Hoffstädtera či Vincenta Hložníka.

Popri intenzívnej maliarskej tvorbe bol Špitz agilným organizátorom rôznych kultúrno-spoločenských akcií, zúčastňoval sa na príprave kolektívneho vystúpenia mladej generácie, ku ktorému prišlo

V ateliéri (olej, 1960; v zbierkach Liptovskej galérie P. M. Bohúňa)

v roku 1957 prostredníctvom výstavy *Obrazy a sochy* v Bratislave a Prahe. Kľúčovo tiež participoval na zriadení Galérie mladých (neskoršia Galéria Cypriána Majerníka) v Bratislave, bol spolupracovníkom redakcie časopisu *Mladá tvorba*. Spomenieme aj autorove energické úsilie ohľadne chystania a realizácie avantgardného projektu Divadlo videnia, ktorý bol predobrazom laterny magiky.

Príznačky zákernej choroby sa u Špitzu objavili v roku 1957. Liečil sa ambulantne i ústavne v pražskom Ústave hematológie a krvnej transfúzie. Nerovný boj s nevyliciteľnou chorobou prehral definitívne 12. novembra 1960. Zomrel v Prahe vo veku tridsaťtri rokov. Mimochodom, vrcholné dielo *Rozbúrený Jób* – metaforu tragického individuálneho osudu i spoločenského diania – dokončil umelec tesne pred svojou smrťou.

Výtvarníkov život a tvorbu zrkadlí sugestívny filmový dokument uznávaného režiséra a scenáristu Martina Slivku s nezameniteľným komentárom básnika Milana Rúfusa. Biografické súradnice Ernesta Špitzu rezonujú i v románe *Náhrdelník/Obojok* (2016). Známa literátka Jana Bodnárová nespracovala umelcov príbeh ako curriculum vitae, ale nechala na seba intenzívne pôsobiť jeho dielo. „U Špitzu“ – uviedla v rozhovore spisovateľka Bodnárová – „som obdivovala to, s akou duchovnou energiou sa odtrhol od hurá optimizmu päťdesiatych rokov a socialistického realizmu, ako novo a sviežo štylizoval formy, ako ho zaujímal civilizmus a intimizmus a vtedy nie príliš populárna existenciálna úzkosť“.

Hoci Špitzove dielo ostalo v torze, celkovou kvalitou a výtvarnou hodnotou je svedectvom o nevšednom talente, osobitej umeleckej výpovedi, ale i nenaplnenom životnom poslaní. Autorove maľby, kresby a iné artefakty sa nachádzajú v zbierkových fondoch Slovenskej národnej galérie, Galérie mesta Bratislavy, Stredoslovenskej galérie a Múzea SNP v Banskej Bystrici, Galérie P. M. Bohúňa v Liptovskom Mikuláši, Nitrianskej galérie, Múzea v Bojniciach a inde. Renomovaný kunsthistorik Bohumír Bachratý venoval Ernestovi Špitzovi knižnú monografiu (1986), v ktorej celistvo dokumentuje osudové križovatky, umelecký profil, program a tvorbu jedného z najaktívnejších predstaviteľov generácie, ktorá vstúpila do slovenského výtvarníctva a kultúrneho diania v polovici krajne zložitých päťdesiatych rokov.

Sám (tempera, 1959 – 1960; v zbierkach Slovenskej národnej galérie)

PETER CABADAJ

SLOVO, KTORÝM MIERIME

MARCEL PÁLEŠ

Môcť tak znova nájsť slovo
čo by mrazilo aj hrialo hlboko
ako chlad zo Sibíri zmiešaný
s horúcimi slzami detí
Ukrajiny
Slovo ktoré nebojuje
ale brány rozumu bráni

Slovo
ktorým sa nezabúda na popol
Osvienčimu či Hirošimy
a ktorým sa pamätá
na dielo Hitlera a Stalina
či ďalších svätcov
pekla

Môcť tak oživiť slovo
ktoré by pomohlo vstať
z mŕtvych
všetkým dobrým myšlienkam
ktoré umreli v zablúdenoch
a v nevidiacich pravdu
ani viditeľnú bolesť

Slovo
ktorým by sa ráno otvárali
oči každého človeka
aby mal záujem tvoriť dobrý svet
Svet ktorý nám kedysi nepatril
kým sa človek nenaučil

zahrať Boha bez opony

Môcť tak znova nájsť slovo
čo by sa šírilo neviditeľne
a nezastaviteľne
ako pandemický vírus
Aby zamorilo Zem
pokojom a chuťou žiť
mier

Slovo
ktorým sme v strehu pred zväzmi
s vizitkou atentátu na Wojtylu
a potláčaním slobody a viery
a mučením nevinných
a obmedzeniami čo nútiť žiť
v hraniciach nadiktovaného

Môcť tak oživiť slovo
ktorým sa zídeme
a rozložíme veľkú menšinu
pyšných
Slovo ktoré tlačí na svedomie
prepočítať udalosti
kalkulačkou utrpenia

Slovo
ktoré kričí že vojna
má ľudskú tvár
že ľudská tvár prináša vojnu

že vojna tvaruje dejiny
pretože ľudia sa nepoučia
z krvavých chýb minulosti

Môcť tak znova nájsť slovo
ktoré bilo v mojom prapraotcovi
keď trpel v ruskom zajatí
v prvej svetovej
Slovo ktorým sa prebýjal
môj praotec v nemeckom tábore
kým ženy s deťmi doma plakali

Slovo
ktoré sa v nás každodenne dobýja
na povrch
zahádzané špinavými vetami
zo sociálnych sietí
vymytými demagógiou
politikov čo vraždia novinárov

Môcť tak oživiť slovo
so silou atómovej bomby
s výbuchom kritického myslenia
všedného pre školákov vo Fínsku
a nemožného pre podrobených v
Rusku
Myslenie čo plodí múdrosť
a dvíha zmysel bytia

Slovo
ktoré nebojuje
ale brány rozumu bráni
Slovo ktorým sa spájame
a nemierime ním na človeka
ale mierime ním k svetovému
mieru

Slovo ktoré čaká za oponou

STOROČNICE AUTORIEK DETSKEJ LITERATÚRY

ELENA ČEPČEKOVÁ
KLÁRA JARUNKOVÁ

ZUZANA BUKOVENOVÁ

Elena Čepčeková

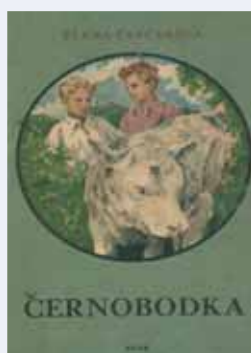
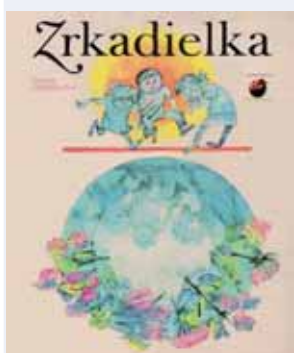

Párny rok 2022 je 100. výročím narodenia dvoch autoriek literatúry pre deti Eleny Čepčekovej (1922 – 1992) a Kláry Jarunkovej (1922 – 2005). Okrem výročia narodenia Eleny Čepčekovej si tento rok pripomíname aj 30. výročie jej úmrtia. Obidve ženské autorky detskej literatúry si zaslúžia našu pozornosť, pretože sprevádzajú detského čitateľa od malička. Čepčeková viac-menej svojou poéziou a Jarunková prózou.

Elena Čepčeková, rodáčka z nenápadnej stredoslovenskej obce Dolná Zdaňa, pôsobila ako učiteľka i úradníčka, no k detskému srdcu sa dostala aj cez detské časopisy *Ohník*, *Zornička* i *Slniečko*. Tvorit začala koncom 40. rokov dvadsiateho storočia, venovala sa poézii, próze i televíznej a rozhlasovej tvorbe a bábkovým hrám. Patrí k najproduktívnejším predstaviteľom tvorby pre deti a mládež v minulom storočí. Poetická prvotina z jej pera patrí básnickej zbierke *Slniečko* z roku 1948

a k prvým prozaickým dielam patrí *Lístok Tuláčik* či *Černobodka*. Tu trošku sklzá do schematizmu a ideologizácii, čo je pochopiteľné; ide o začiatok 50. rokov 20. storočia. V podobnej línii pokračovala aj v zbierke *Hrdinovia* a v dievčenskom románe z roku 1960 *Dievča z majera* s autobiografickými črtami. Zbierky prírodnej lyriky sú v Čepčekovej tvorbe *Stračia nôžka*

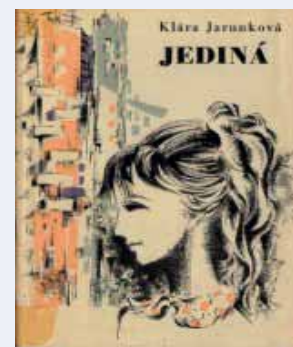
i *Utopený mesačik* z 50. rokov. Za najvydarenejší román sa považuje *Serenáda pre Martinu* z roku 1972. Azda najznámejšie dielko pre detského čitateľa je autorská rozprávka zo 70. rokov *Meduška* a ďalšie ako *Meduška a jej kamaráti*, *Jedenásť princezien a šašo*, *Tutulaj a Vrtichvosť* či *Kiki a Miki*. Týmto dielkami vytvorila pre deti typ rozprávky, ktorá je založená na situačnej komike. Podobný princíp rozvinula aj v rozhlasovej a televíznej tvorbe.

Klára Jarunková

Klára Jarunková, rodáčka z Červenej Skaly, pracovala ako novinárka a patrí medzi najprekladanejších slovenských spisovateľov druhej polovice minulého storočia. Do literárnej tvorby priniesla nový uhol pohľadu v príbehoch zo života detí, a to v prvotine *Hrdinský zápisník* z roku 1960. Ukončila pedagogickú nadvládu autora nad hrdinom a začala uplatňovať svojráznu detskú logiku, a tá sa stala zdrojom komiky. Používala prvú osobu, to znamená, že detský hrdina sa lepšie vcítil do deja a bol presvedčivejší aj pre čitateľa. Viliam Marčok uvádza: „Psychologická presvedčivosť postáv, aktuálnosť problémov súčasných detí a veková primeranosť sujetových konfliktov charakterizuje aj ďalšie prózy.“ Ide o prózy *Jediná* z roku 1962 a chlapčenské romány *Brat mlčanlivého vlka* a *Pomstiteľ* z konca 60. rokov. Jarunková sa venovala detským rozprávkam, dievčenským románom i náučno-poznávacej a cestopisnej literatúre. V roku 1996 jej bol udelený Pribinov kríž 1. triedy a v roku 2004 Rad Ľudovíta Štúra 1. triedy. Tiež bola nominovaná na Nobelovu cenu za literatúru a cenu Astrid Lindgrenovej. V literatúre pôsobila do roku 1993, keď jej vyšlo prozaické dielo *Nízka oblačnosť*.

Obidve autorky tvorby pre deti a mládež sa zapísali do dejín slovenskej literatúry výraznými písmenami. Priniesli prvky situačnej komiky a detského čitateľa ponorili do nových vôd, zatriktívili pre neho svojich hrdinov i situácie, do ktorých sa dostávali. Hovorili ich vlastným jazykom, a preto mu lepšie rozumeli, povinná literatúra sa stala príťažlivou a chcenou.

EVA FRICKÁ

(1967 – 1994)

Pred niekoľkými týždňami, 12. marca 2022, uplynulo päťdesiatpäť rokov od jej narodenia. Svetlo sveta prvý raz uzrela v Bratislave a pochádzala z rodiny, ktorá mala hlboký vzťah k slovenským dejinám, umeniu a kultúre. Otec Alexander Frický bol kunsthistorikom a pamiatkár, mama Eva knihovníčkou, teta Mária Horváthová historičkou umenia.

Vďaka inšpiratívnej rodinnému milieiu a celkovému zázemiu nemala Eva žiadny problém orientovať sa v rôznych sférach kultúry a moderného umenia, udržiavala blízke kontakty s mnohými mladými literátmi, výtvarníkmi, divadelníkmi či filmármi. V priebehu štúdia na Strednej knihovníckej škole v Bratislave (1981 – 1985) v nej dozrelo presvedčenie stať sa novinárkou. Hoci krátko po maturite začala pôsobiť v redakcii časopisu *Mladé rozlety*, s prijatím na žurnalistiku to bolo zložité, lebo rodičia nemali „správne politické myslenie“. Ambiciózna a najmä talentovaná a všestranne rozhladená Eva sa však nenechala odradiť a v roku 1987 ju prijali aspoň na diaľkové štúdium žurnalistiky na Filozofickej fakulte UK v Bratislave.

MLADÍ VO VEČNOSTI

Takmer decénium meno Evy Frickéj pravidelne figurovalo na stránkach rôznych novín a časopisov (*Kamarát, Mladé rozlety, Zmena, Nový čas, Život*). Hlavnou tematickou oblasťou, ktorej sa cielavedome venovala, boli aktuálne problémy mladých ľudí, osobitne alkoholizmus, drogy, hazardné hry či prostitúcia. To však zďaleka nebola jediná programová línia jej záujmu. Akoby v protiváhu k spomenutým negatívnym javom a tendenciám písala pútavé reportáže z mnohých pracovných i dovolenkových ciest, články z dejín výtvarného umenia, hudby a športu, pripravovala rozhovory s významnými domácimi i zahraničnými osobnosťami.

S nasadením sebe vlastným odvážne cestovala za „horúcimi témami“ aj do krajne rizikových teritórií, kde bola nejdeden raz zoči-voči konfrontovaná s práve prebiehajúcim vojnovým konfliktom (vtedajšia Juhoslávia, arabské krajiny, Izrael a inde). Intenzívne sa zaujímal tiež o históriu Slovenska a rodnej Bratislavy, erudovane spracovávala žeravé sociologické a psychologické témy (napríklad mikroklimu rodiny a jednotlivca).

Popri systematickej novinárskej robote pre analógové médiá zaničenú Evu Frickú priťahovala aj rozhlasová a najmä televízna žurnalistika. Stihla však dokončiť len tri časti novej atraktívnej cyklickej relácie s názvom *Kľúčovou dierkou*. Viac pokračovaní už, bohužiaľ, nakrútiť nestihla. Osudnou sa jej stala dlhšie plánovaná reportáž a interview so svetoznámym Nikim Laudom, niekdajším trojnásobným majstrom sveta Formuly 1, o perspektívnej medzinárodnej spolupráci európskych leteckých spoločností. Dňa 15. júla 1994 havarovalo pri rakúskom meste Wolfsberg (spolková krajina Korutánsko) auto, ktoré Evu viezlo. Zahynula tragicky ako mladá 27-ročná slečna. Apropo, v identickom veku odišli do večnosti aj básnici Michail Jurjevič Lermontov, Sándor Petöfi a Paľo Oliva, slávni hudobníci

Jimi Hendrix, Jim Morrison, Janis Joplin, Brian Jones, Kurt Cobain, Amy Winehouse, výtvarník Jean-Michel Basquiat...

Pod názvom *Sila dobrého slova* vyšiel v časopise *Život* č. 30/1994 posledný autorkin úvodník (editoriál). Tento názov symbolicky vystihuje nielen Evino životné krédo, ale i vlastné chápanie zmyslu žurnalistiky. V mnohorakej propagácii hodnot, ktorým bytostne verila a ktoré vyznávala, videla naplnenie vlastného poslania novinárky, reportérky a publicistky.

Dva roky po tragickej smrti milovanej dcéry založila jej matka Nadáciu Evy Frickéj – Sila dobrého slova, „s cieľom iniciovať a podporovať tvorivé projekty na výchovu k správnejmu spôsobu života, lásky v rodine a iným životným hodnotám, podporovať rozvoj pozitívneho myslenia a správnu motiváciu mladej generácie“. Citované slová, myslím, už nepotrebujú žiadny komentár.

PETER CABADAJ

POKRAČOVATELIA PRAVNUKOV NIHILISTOV

Juli Zehová: *Prázdné srdcia*, 2017

MAJA JACKOBS JAKÚBEKOVÁ

V prorockom románe *Prázdné srdcia* sa zoznámime s pokračovateľmi pravnikov Nietzscheho nihilistov s Brittou Söldnerovou a Babakom Hamwim. Títo dvaja predstavujú akési ultramoderné nihilistické hnutie, *prázdné srdcia* bez morálnej spoluúčasti na čomkoľvek, čo implikuje spoločensko-politický diskurz. Pohybujú sa za mantinelmi všetkého, čomu možno prisúdiť morálnu konotáciu. Oportunistické princípy v tejto spoločnosti nemožno udržať, a tak vzniká ideálne prostredie pre vytvorenie ďalšej nihilistickej postavy – chladnej, inteligentnej a pragmatickej Britty, ktorej životom vás v nasledujúcich riadkoch stručne prevedieme.

Britta a Babak sú reakcionisti. Spoločne rezignujú na svet prvej polovice 21. storočia. Babak vyvinie algoritmus, ktorý na virtuálnej sieti loví obeť depresie so sklonmi k samovražde.

Vitajte v spoločnosti Most, v dobre rozbehnutom obchode so smrťou. Kde ho nájdete? V Nemecko blízkej budúcnosti.

Nemecko blízkej budúcnosti je v románe realisticky prezentované, román preto ašpiruje na titul vierohodnej cynickej satiry spoločnosti súčasnosti (nie budúcnosti), s jedným malým rozdielom: vládne tu ultrapopulistické hnutie, finančná kríza nadobudla globálne rozmery, OSN sa rozpadlo, o chvíľu zanikne aj Európska únia. „Brexit“ spustil „Frexit“, „Swexit“ a „Spexit“. Vojna v Sýrii je skončená, nik si nepamätá, kto vyhral. Teroristi vymreli alebo sa na nich skrátka zabudlo. Zúri hospodárska vojna medzi Európou a Spojenými štátmi americkými.

O akej blízkej dobe je reč? Nepoteším vás. Máme päť rokov na zvrátenie avizovanej situácie, v ktorej je demokracia ohrozená a v ktorej verejný diskurz úplne stratí význam. Nie nadarmo Sonja Ohly nazvala svoju recenziu na tento román *Keď prázdné srdcia robia politiku*. Vysoká politická hra vydaná pred voľbami do Európskeho parlamentu – pre Nemecko príznačné – nás má varovať. Uznávaní intelektuáli sa prostredníctvom svojej tvorby snažia nasmerovať spoločnosť, riadiť spoločensko-politické dianie v krajine i mimo nej – možno tu hovoriť o akejsi mienkotvornej masovej manipulácii. Juli Zehová nezaostáva a prostredníctvom ďalšieho literárneho počinu využíva svoj rozsiahly intelektuálny vplyv.

Predmetný sci-fi thriller má v niečom prvenstvo. Keď nám autori science fiction prinášajú príbeh odohrávajúc sa v budúcnosti, vykreslia spoločnosť homogénne. Buď nám predstavujú spoločnosť veľmi vyspelú, technologicky aj intelektuálne, zároveň veľmi chladnú (racionalita prevyšuje emocionálnu stránku), alebo spoločnosť, ktorá sa navracia k pôvodným morálnym pilierom, prírode – „eko-spočnosť“, ktorej hodnoty stoja na rodinných hodnotách a záchrane spoločnosti. No tu je to inak: rodičia majú na výber, či pošlú dieťa do „bežnej“ školy, v ktorej sa deti učia domáce práce, budujú si vzťah k umeniu, životnému prostrediu a majú zakázané nosiť si na vučovanie smartfóny, alebo deti pošlú do technologicky vyspelej školy so zameraním na IT zručnosti. Deti sa tu učia vyrobiť robota, vytvoriť vlastný počítačový program, byť samostatnými jedincami v časoch, pre ktoré je nezávislosť príznačná.

Na tomto románe ma zaráža najmä desivá prognóza prehlbovania sociálnych a intelektuálnych rozdielov, oná heterogénnosť, pluralita názorov a liberalizmus, ktorý v budúcnosti túto heterogénnosť podnecuje.

Kritika spoločnosti, ktorá nevyznáva žiadne hodnoty, preto pôsobí vierohodne a autenticky. Zehová sa opäť ukázala ako zručná rozprávačka, no *Prázdné srdcia*, na rozdiel od svojich skorších textov, prispôbila priemernému čitateľovi, ktorý túži pri knihe relaxovať, nie filozofovať. Aj prispôbením jazyka Zehová nastavuje zrkadlo pasívnej spoločnosti súčasnosti. Moja recenzia sa preto končí konštatovaním, ktorým sa *Prázdné srdcia* začínajú: *Tak takí ste*.

Knihy milujú ľudia z rôznych oblastí života. Čítanie pohladí dušu, upokojí, poučí. Knižné tipy nielen z divadelného prostredia nám prináša Zuzana Poliščák Šnircová, divadelná kritička a odborná pracovníčka Divadelného ústavu a taktiež spoluzakladateľka platformy MLOKI.

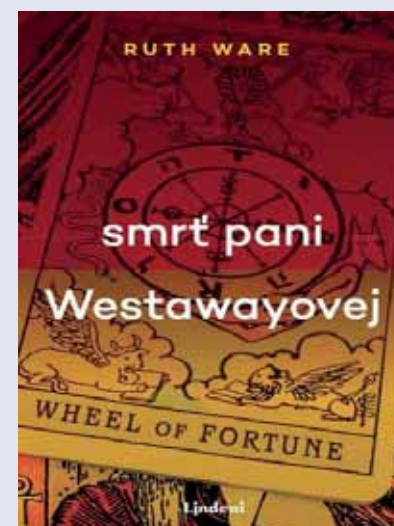
Knižný tip nielen pre mladých

od Zuzany POLIŠČÁK ŠNIRCOVEJ

Odmala som bola vedená k čítaniu, bolo to také rodinné hobby. Keď som bola v škole, knihy som priam hltala, každý týždeň som prečítala aspoň štyri. Bolo mi jedno aké, hlavne že ma zaujali. A tak je to stále. Rada si prečítam dobrú detektívku, napínavé sci-fi a fantasy, oddychovú romantiku alebo zaujímavý odborný text. Len teraz to už nie je v takom veľkom počte, lebo na to nemám toľko času. Avšak aspoň svojim deťom pravidelne čítam rozprávky pred spaním. Niečo odporučiť je trochu zložité, ale mám pár tipov z posledného obdobia i z dávnejších čias. Takú oddychovú „rýchločitavú“ detektívku zo súčasnosti od Ruth Ware *Smrť pani Westawayovej*,

ktorú som čítala nedávno. Rada sa však vraciam k autorom ako Terry Pratchett, Douglas Adams alebo Andrzej Sapkowski. Ich príbehy sú pútavé, majú svoje poslanstvo a mám pocit, že zakaždým v nich nájdem niečo nové. A aby som trochu spropagovala aj divadelné hry a odborné texty, tak určite si treba prečítať zborník hier *Green dráma* a prívetivú knižku *Ako písať o divadle* od Marka Fishera. A môj syn by všetkým určite odporučil čítať interaktívne knihy. Najradšej má takú starú knižku z roku 1992 od Edwarda Packarda *Vesmírni sokoli – rýchlejší ako svetlo*, v ktorej si sám vyberá, ako bude pokračovať dej a čo bude robiť v danej situácii. Takéto knihy sú dobré na pozornosť a porozumenie, lebo dieťa musí aj počúvať, aj rozmyšľať.

Novodobé dejiny nepokojov, revolúcií a vojen na Ukrajine

Ukrajinci bojujú o svoje územie od najstarších čias

Pavol IČO – Ilustračné foto: pixabay.com

Obyvatelia Ukrajiny bojujú o svoje územie s rôznymi národmi už od najstarších čias. Podmaniť si ich chceli Byzantínci, Chazarovia, Litovci, Poliaci, Tatári, Rakúšania, Nemci, ako i mnohí ďalší. A v posledných rokoch sa Ukrajinu v reakcii na jej zblížovanie so Západom usilujú získať pod svoj vplyv najmä Rusi.

V období prvej svetovej vojny (1914 – 1917) bolo územie Ukrajiny súčasťou Ruskej ríše a sčasti i jej protivníka Rakúsko-Uhorska. Ukrajinci teda stáli proti sebe podľa toho, do ktorej zo súperiacich armád museli narukovať, pričom boje sa odohrávali najmä na západnej Ukrajine. Po októbrovej revolúcii z roku 1917 uztvorila nová ruská bolševická vláda Vladimíra Iljiča Lenina s Nemeckom, Rakúsko-Uhorskom, Bulharskom a Tureckom Brestlitovský mier, čím de facto vyradila Rusko z prvej svetovej vojny. V súlade s podmienkami zmluvy obsadili nemecké a rakúsko-uhorské vojská okrem iných území aj rozsiahlu oblasť západného Ruska (t. j. územie

GEOPOLITIKA

Fínska, Pobaltia, časť Poľska, Bielorusko) a väčšinu Ukrajiny. Obdobie od začiatku tejto okupácie Nemeckom a Rakúsko-Uhorskom až po definitívne víťazstvo bolševikov v ruskej občianskej vojne v roku 1921 bolo späté s chaosom na Ukrajine. V kontexte ruskej občianskej vojny sa objavili viaceré konflikty a vzniklo niekoľko konkurenčných hnutí za nezávislosť krajiny.

OBČIANSKA VOJNA

V rokoch občianskej vojny (1917 – 1921) na Ukrajine bojovali jednotky Červenej armády lojálne Leninovej vláde, miestne komunistické oddiely, ruskí antikomunisti z radov tzv. Bielej armády, ukrajinskí partizáni, zahraniční vojaci z Poľska, Francúzska, Británie či Nemecka a členovia rôznych ukrajinských hnutí za nezá-

vislosť. Počas tejto vojny vznikla ukrajinská sovietska socialistická republika (USSR), ktorá v roku 1922 vstúpila do Sovietskeho zväzu; západnú časť Ukrajiny dobylo Poľsko (v rokoch 1920 – 1921).

V novembri 1918 až júli 1919 dejiny zaznamenali poľsko-ukrajinskú vojnu. Keď na konci prvej svetovej vojny došlo k rozpadu troch veľkých mocností – Rakúsko-Uhorska, Nemecka a Ruska, rôzne národnosti vo všetkých troch padlých ríšach sa začali usilovať o nezávislosť. Pripojenie určitej oblasti ku konkrétnemu novovzniknutému štátu na etnicky zmiešaných územiach sa však ukázalo mimoriadne problematické. Jedným z takýchto regiónov bola i oblasť okolo mesta Lvov na západnej Ukrajine, kde žili Ukrajinci, Poliaci, Rumuni, Slováci, Nemci,

Židia a príslušníci ďalších národov. O toto územie prejavili záujem Poliaci, čo viedlo k osemmesačnej vojne, ktorá sa skončila porážkou ukrajinských síl. Ovládnuté územie pripadlo naspäť Ukrajine až v roku 1939, keď sa stalo súčasťou USSR.

HLADOMOR A REPRESIE

Obdobie, keď Ukrajinu začlenili do ZSSR, bolo pre tunajších obyvateľov mimoriadne náročné. Sovietsky diktátor Josif Vissarionovič Stalin zaviedol tvrdé pravidlá kolektivizácie, čím prešlo súkromné vlastníctvo pod vládnú kontrolu. To viedlo k negatívnemu vplyvu na poľnohospodársku produkciu a následnému hladomoru v rokoch 1931 – 1933. Stalinova tajná polícia NKVD tiež prenasledovala a zabíjala každého, kto bol považovaný za hrozbu pre jeho vládu.

Odhaduje sa, že následkom tejto represívnej politiky zomrelo okolo desať miliónov Ukrajincov. Preto, keď v júni 1941 Nemci vtrhli na Ukrajinu, mnohí tunajší obyvatelia nemecké vojská vítali a okupantov považovali za osloboditeľov od sovietskej vlády. Nacistická rasová politika však nazerala na Ukrajincov ako na ďalšiu slovanskú societu, ktorá mala byť zotročená. Napriek tomu tu pôsobilo veľa kolaborantov vrátane príslušníkov Ukrajinskej povstaleckej armády (tzv. banderovcov), ale vzniklo i početné partizánske hnutie, ktoré spolupracovalo so sovietskou Červenou armádou na vyhnaní Nemcov. Ukrajinským územím prechádzalo počas druhej svetovej vojny aj päťdesiatdvetisíc vojakov Slovenskej armády. Vyše dvetisíc z nich padlo v októbri 1943 pri Melitopole na juhu Ukrajiny do sovietskeho zajatia.

VOJNOVÝ DNEŠOK

Keď sa v roku 1991 rozpadol Sovietsky zväz, Ukrajina vyhlásila nezávislosť a dosiahla národnú suverenitu mierovou cestou. Séria politických protestov na Ukrajine, ktoré prebehli od konca novembra 2004 do januára 2005, sa konala v dôsledku predčasného hlasovania v ukrajinských prezidentských voľbách v roku 2004. Ovplyvnené boli masívnou korupciou, zastrašovaním voličov a priamymi volebnými podvodmi. Takzvanú Oranžovú revolúciu vyvolalo tvrdenie, že výsledky volieb v novembri 2004 medzi vedúcimi kandidátmi – prozápadne orientovaným Viktorom Juščenkom a proruským Viktorom Janukovyčom, boli zmanipulované úradmi v prospech Janukovyča. Celonárodné protesty uspeli, keď boli výsledky pôvodných volieb anulované a opätovné hlasovanie nariadil ukrajinský najvyšší súd na 26. decembra 2004. Pod intenzívnym dohľadom domácich a zahraničných pozorovateľov sa odohrali nové voľby, v ktorých zvíťazil s rozdielom okolo osem percent hlasov Juščenko nad Janukovyčom. Inauguráciou nového prezidenta v januári 2005 sa revolúcia skončila.

O päť rokov však na poste hlavy štátu vystriedal Juščenka jeho oponent Janukovyč. Ten sa usiloval o zblíženie s Ruskom namiesto orientácie na EÚ a NATO. Jeho snahy viedli k protestom v rokoch 2013 a 2014, ktoré dosiahli rozmery populárnej vojny medzi prívržencami oboch táborov, pričom Janukovyč mal značnú podporu najmä vo východnej a sčasti i v južnej Ukrajine, kde sú sústredení ukrajinskí občania ruskej národnosti. Vo februári 2014 v snahe ukončiť nepokoje na kyjevskom Majdanskom námestí (t. j. Námestí nezávislosti), ostreľovači strieľali do zhromaždeného davu, pričom zabil niekoľko desiatok ľudí. Janukovyč utiekol s pomocou ruských špeciálnych zložiek z Kyjeva, parlament prijal uznesenie, ktorým mu odobral funkciu, a dokonca na neho vydali zatykač.

Medzi ukrajinským obyvateľstvom odvtedy pretrvávajú napätie. Po kyjevských protestoch sa pruskými separatistami v spolupráci s ruskými vojakmi zmocnili Krymu. Nepokoje medzi ruskými hovoriacimi Ukrajincami a zvyškom ukrajinskej populácie sa rozhoreli aj na východe Ukrajiny. Situácia sa dramaticky vyhorila 17. júla 2014 po zostrelení malajzijského civilného lietadla raketou typu zem – vzduch. Spojené štáty uviedli, že dôkazy naznačujú, že išlo o ruskú zbraň. Ukrajinská vláda a ďalší obviňujú zo zostrelenia lietadla proruských separatistických povstalcov. Pri útoku zahynulo všetkých 298 cestujúcich a členov posádky.

NEPRIMERANÁ REAKCIA

Ukrajina reagovala modernizáciou armády. Koncom roka 2021 a začiatkom nasledujúceho roka sa mobilizovali ruské vojenské sily pozdĺž rusko-ukrajinskej hranice v blízkosti Bieloruska a Podnesterska a následne vstúpili 24. februára na ukrajinské územie ruské vojenské sily. Pri pohľade na mŕtve deti a horiace domy vyznievajú Putinove heslá o boji proti novodobým banderovcom a hrozbe, ktorú predstavuje mocenský rozmach Severoatlantickej aliancie, nedôveryhodne...

Sankcie proti Rusku tvrdo zasiahnu aj Európsku úniu

Ekonomické tresty sú pre nás bumerang

Radoslav ŽGRADA – Foto: internet

Vojna na Ukrajine má nielen rozmer ľudského utrpenia či konfrontácie veľmocí, ale prináša aj obrovské negatívne ekonomické následky pre celý svet. Kolektívny Západ zaviedol proti Ruskej federácii pre inváziu do susednej krajiny bezprecedentné ekonomické sankcie, ktoré sa môžu naďalej prítvrdzovať. Sankcie sú však palica s dvoma koncami a škodia tomu, na koho sú uvalené, ale aj krajinám, ktoré ich zaviedli. Výsledky už teraz začíname pociťovať na svojich peňaženkách.

Spojené štáty americké spolu s najbližšími spojencami v Európe, Japonskom a Austráliou zaviedli proti Rusku tvrdé sankcie a je snaha Rusko úplne odstrihnúť od svetovej ekonomiky a od globálneho obchodu. To však nie je možné, nehovoriac, že by to prinieslo obrovský ďalekosiahly dosah. Ekonomicky najviac utrpí prirodzene samotná Ukrajina, sankcie silno poškodia Rusku federáciu, ale v strednodobom horizonte viac Európsku úniu, čo ju môže doviesť až na hranu rozpadu. Rusko so zdrojmi vydrží dlhšie ako Európa bez zdrojov.

OBCHODNÁ VOJNA

Ruská ekonomika v globálnom meradle je relatívne malá, netvorí ani dve percentá svetového HDP. Je však najväčším vývozcom základných komodít na svete, v niektorých aspektoch s dominantným vplyvom. Rusko je tretím najväčším svetovým producentom ropy (po USA a Saudskej Arábii), druhým najväčším producentom zemného plynu (po USA) a patrí medzi päť najväčších výrobcov ocele, niklu a hliníka. Rusko je najväčším vývozcom plynu a ropy

práve do krajín Európskej únie s podielom 45 a 27 percent. Washington sa presadzovaním sankcií proti ruským energetickým nosičom evidentne usiluje obsadiť európsky trh. Podiel amerických dodávok ropy a plynu do Európy je 8 a 6 percent. Súčasťou tohto procesu sú aj rastúce ceny energií. Všetky náklady budú v budúcnosti hradí krajiny EÚ, ktoré budú nútené nakupovať fosilné palivá z USA za oveľa vyššiu cenu. Toto všetko padne na plecía európskych spoločností a občanov.

MENEJ PŠENICE

Rusko je rovnako významným dodávateľom ďalších vzácnych prvkov – titánu, uránu či paládia. Je tiež najväčším vývozcom obilia na svete, ako aj hnojív, ktoré sú nevyhnutné na dostatočnú potravinovú produkciu. Nedostatok týchto hnojív predpovedá zníženie výnosov poľnohospodárskej produkcie v EÚ o 20 až 30 percent. Cena zemného plynu problém zhoršuje. Výrobcovia hnojív mimo Ruska a Bieloruska ako najväčších producentov potrebujú plyn na výrobu produktov na báze

dusíka, ako je močovina, ktorá sa používa pri výseve plodín na zvýšenie výnosu, a dokonca podporuje ich sýtozelenú farbu. Hnojivá boli jedným z dôvodov, prečo sa k sankciám nepripojila Brazília. Ukrajina je kľúčovým producentom kukurice, pšenice, slnečnice a patrí k desiatim najväčším producentom cukrovej repy, jačmeňa, sóje a repky. Tieto krajiny sa podieľajú na medzinárodnom obchode so pšenícou v celkovom objeme 207 miliónov ton takmer tridsiatimi percentami – na Rusko pripadá podľa údajov, ktoré publikovala Bank of America, 17 percent a na Ukrajinu 12 percent. Rusko je teda najväčším exportérom pšenice na svete a Ukrajina patrí medzi jej štyroch najväčších vývozcov. Obe krajiny predávali obilie najmä do krajín severnej Afriky a na Blízky východ. Tie teraz horúčkovo hľadajú nových dodávateľov. Egypt už zakázal vývoz pšenice, múky, šošovice a fazule pre rastúce obavy o zásoby potravín v najľudnatejšom štáte arabského sveta. Podľa predstaviteľov medzinárodných organizácií v týchto regiónoch v dôsledku

Silnie boj nielen o nerastné suroviny, ale aj o obilnicu Európy.

nedostatku potravín môže vzniknúť nepredvídateľná situácia, v chudobnejších krajinách, ktoré si nebudú môcť dovoliť potraviny za zvýšené ceny, to povedie k hladomoru. Čo môže opäť spustiť migračné toky, a vieme veľmi dobre, kam poptujú. Rok 2015 v prípade úplného odrezania Ruska od svetového obchodu sa môže ľahko zopakovať, čo oslabená EÚ už druhýkrát nemusí zvládnuť. Aj u nás sa cenová dostupnosť potravín stáva problémom pre nakupujúcich s nižšími príjmami.

SUROVINOVÉ MANKÁ

Vojna najviac ovplyvní ceny energií, potravín a vzácnych prvkov, dokonca aj v odvetviach, kde by sme to ani nečakali. Len jeden konkrétny príklad: vojna môže spôsobiť dokonca výpadky v segmente výroby čipov. Približne 45 – 54 per-

cent svetového neónu, používaného na výrobu čipov, pochádza z Ukrajiny. Surový neón dostávala Ukrajina z Ruska – ako vedľajší produkt ruského oceliarskeho priemyslu. Asi 75 percent ukrajinského neónu bolo určených na výrobu mikroobvodov a polovodičov, ako aj na napájanie laserov, ktoré sú potrebné pre litografiu na počítačových čipoch. Podľa západných analytikov, ak sa zásoby neónov do apríla vyčerpajú, hrozia vážne poruchy v dodávateľskom reťazci a ťažkosti pri výrobe finálnych produktov na báze mikročipov.

Usilie sankciami potrestať Ruskú federáciu sa nám reťazením vráti ako bumerang so silou, ktorú Európska únia už nemusí ustáť. Treťovanie Putina môže nakoniec viac uškodiť nám, najmä sociálne najslabším skupinám.

GLOSA

V Dome MS v Spišskej Novej Vsi pripravili výstavu kraslíc predsedníčky tamojšieho matičného odboru a zberateľky Jolany Prochotskej, ktorá vlastní vyše dvesto kusov týchto symbolických poslov jari. Výstavu obohatila ukážkou postupu výzdoby, technikou leptania a Ing. Petra Kalafutová predvádzala zdobenie kraslíc voskovou technikou. Jej pedantná práca zaujala aj K. Raševovú a M. Štelmáka, o krasličkách zo Spiša nakrúcali Slovensko v obrazoch. Medzi najstaršie kultové, obradové predmety patrilo vajce. Symbol nového života, plodnosti a znovuzrodenia. Prvé kraslice podľa archeologických vykopávok majú dvetisícrokov. Vajcia sa farbili uvarené, ale aj surové. Farbili sa už v stredoveku v Egypte, Ríme, Grécku...

Kraslica ako symbol zrodu života

Vo výzdobe vajčiek sa v súčasnosti nové prvky preberajú z výšiviek na tradičnom odevu, z fajansy alebo z drevorezby. V odbornej literatúre sa uvádza, že na Slovensku máme sedem techník výzdoby kraslíc. Remeselná zručnosť prináša už aj kombinovanie tradičných techník, ale aj nové. Na výrobu kraslíc sa používajú výduvky slepáčich, husáčich, kačacích, morčacích vajec. Stretávame sa i s vajčkami prepelíc, holuba, emu aj pštosa. Farbenie môže byť v jednej farbe (cibuľová šupka, šafran, mladé zelené žito, pálená tehla...), ale tiež anilínovými farbami, voskom... Najstaršia technika výzdoby kraslíc je batikovanie. Veľmi rozšírenou technikou zdobenia je maľovanie voskom. Severozápad Slovenska predstavil techniku drôtovania. Medzi náročné techniky druhej polovice 19. storočia patrí vyškrabávanie. Vajčička z Bati-zoviec má napísaný aj veršík. Tak tiež v tomto období sa dostáva do povedomia zriedkavá technika leptania. Vzácná a ojedinelá výzdoba kraslíc je okúvanie. Na celom Slovensku je známa technika obliepania. Niekde na to používajú sietinu – dužinu močiarny trávy, slamu, vlnu, perlovku; vajčička sa tiež obháčkovávajú... Dnes sa kraslice neraz perforujú alebo sa používajú pri ich farbení aj rastliny. Vajčička vyrábali remeselníci z dreva, keramiky, porcelánu, zo skla, z vizovického pečiva, medovníka, ale i z papiera. V súčasnosti sa na výzdobu kraslíc používajú aj vajčička z polystyrénu, ktoré sa patchworkujú a rôznym spôsobom vkladajú do vajčička látky alebo výšivky. Na výstave sa prezentovali okrem okúvaných kraslíc všetky spomínané techniky aj vajčička rôznej veľkosti. Medzi najdrahšie vajčičko na svete patrí „Jedlová šiška“. Vytvoril ho klenotník Peter Fabergé, ktorý na Svetovej výstave v Paríži v roku 1890 predstavil zbierku vajčičok a dosiahol nimi vrchol slávy. Zberateľka vystavila aj kraslice z desiatich štátov Európy, Afriky a Ázie. Výstavu obohatila tiež ručne napísanými básničkami, venovanými sviatkom jari.

Text a foto: Jela NOVOVESKÁ

Historici nám zanechali iba jednu písomnú zmienku o Kristovi Som chuťou vody, som svetlom slnka

Miroslav PIUS – Foto: pixabay.com

História a historici nám zanechali len jednu jedinú informáciu o Ježišovi, ktorá sa zachovala vo Flavio-vých Židovských starožitnostiach. V odborných kruhoch je tento údaj známy pod názvom „testimonium Flavianum“. Nový zákon obsahuje celkom dvadsaťsedem kníh: štyri evanjeliá, Skutky apoštolov, dvadsaťjeden listov, ktoré napísali Pavol, Ján, Peter, Jakub, Júda a Tadeáš a, pravda, ešte tu je aj Apokalypsa. Väčšina historikov sa zhoduje, že tieto spisy vznikli v rozmedzí päťdesiatich až stodvadsiatich rokov po Kristovi a autori spisy napísali väčšinou po grécky.

„Svetlo sveta“, teda Ježiš Nazaretský, nezanechal po sebe ani jeden jediný písomný doklad a absolútne nič zo svojej filozofie a zo svojho učenia v písomnej forme. Ani jeho učenci nezanechali nijaký dokument o sebe a o svojom učiteľovi. Boli to negramotní muži, ktorí sa živili prácou svojich rúk. Preto ani evanjeliá, ktoré sú po nich pomenované (Lukáš, Marek, Ján, Matúš), nemohli napísať oni.

■ PARADOXY DEJÍN

Podľa historikov prvé evanjelium uzrelo svetlo sveta štyridsať až šesťde-

ESEJ

siat rokov po Ježišovej smrti. Od jeho ukrižovania až po prvé evanjelium sa správy o Ježišovi, jeho činoch a prvých kresťanoch šírili len ústnym podaním. Preto je úplne namieste otázka: Do akej miery môžeme pokladať za pravdivé a autentické všetky tie správy o Ježišovi sprostredkované najskôr ústnou tradíciou, ktoré sa šírili ústne v spomnutom období?

Po prvýkrát termín „evanjelium“ použil sv. Justín vo svojej Apológii. Slovo má grécky pôvod a dalo by sa preložiť ako „odmena udelená niekomu, kto priniesol dobrú správu“.

A hľa, aký je to paradox! Práve tieto evanjeliá a Ježišovo učenie a jeho život, ktoré sú v nich obsiahnuté, nielenže dobyli svet, ale ho aj radikálne zmenili.

Európa po prijatí kresťanstva kráča po trnistej ceste hľadania a vykonávania všeobecného dobra, po ceste prehlbovania a rešpektovania slobody jednotlivca a zabezpečovania hmotných statkov pre všetkých ľudí. Aj pre tých, ktorí nevlastnia nič alebo len málo (Kázanie na hore).

Rozlohou najväčšia, svojou vnútornou štruktúrou a zákonmi najracionalnejšia ríša staroveku pyšný Rím zanikla, ale na jej zručaninách, ktoré zanechali barbari, vyrástlo „svetlo Božie“ – Ježišovo učenie – a prví muži sa ho vybrali šíriť po celom svete a zvestovať ho národom.

■ SYMBOL A PODOBENSTVO

Teda podľa toho, čo je napísané v evanjeliách, Ježiš priamo z križa odišiel na nebesia k svojmu Otcovi bez toho, aby nejakým spôsobom kanonizoval svoje učenie, bez toho, aby ho vpísal na pergamen alebo papyrus. Pravda, poveril Simona – Petra – , aby založil spoločenstvo veriacich, vyznávačov jeho učenia, teda cirkev. Ale poučení dejinami ľudstva veľmi dobre vieme, že keď učenie (ideológia) má žiť, pretrvať a odolávať času a zabudnutiu, nutne musí mať nejakú formu, ktorá do seba nasiakne aj svetské prvky. Musí mať niečo svetské, na čom bude postavená.

A túto formu, obal, fundament dostala nová vznikajúca cirkev až takmer po tristo rokoch, keď cisár Konštantín I. „Veľký“ povolil Milánskym tolerančným reskriptom slobodne vyznávať kresťanstvo v celej Rímskej ríši. Obdobie od Kristovej smrti až po Konštantína bolo obdobím nielen hľadania toho, čo chcel Spasiteľ, ale aj obdobím rôzneho, mnohokrát protichodného vysvetľovania jeho učenia. Bol to čas samozvaných prorokov, pseudokresťanských narcisov, ale aj múdrych filozofov, ktorí však vykladali Kristovo učenie po svojom.

Okolo roka 140 n. l. prišiel do Ríma gnostický filozof Marción, aby získaval ľudí pre svoje učenie, ktoré nazval gnóza a svojich stúpencov „gnostici“.

■ UČENIE GNOSTIKOV

Grécke slovo „gnosis“ je odvodené od slovesa „gignaskó“, teda poznávať. Gnóza podľa Marcióna znamenala poznanie, ktoré privedie človeka k spásu. Človek má poznať prostriedky, ktoré ho k spásu privedú. Týmito prostriedkami sú mystériá, teda náboženské rituály. Podľa učenia gnostikov je Boh povznesený nad všetku hmotu, je nevysloviteľný, bezmenný, neviditeľný. Proti nemu stojí protiklad „hylé, čiže hmota, ako beztvárny a neživý chaos, ríša temnoty“. Podľa gnostikov Stvoriteľ stvoril zmyslový svet, ktorý je proti Najvyššiemu Bohu nepriateľský, pretože vzišiel z „ríše temnoty“. Človek sa má od hmoty odpútať a vrátiť sa späť do „ríše svetla“. A na to potrebuje spásu. Spása je vyslobodenie ducha od hmoty.

Gnostici popierali aj názory Židov zakotvené v ich starých knihách, že „Boh stvoril tento svet z lásky a že tento svet je najlepší zo všetkých možných svetov“. Naopak, gnostici hlásali, že svet je vo svojej podstate zlý, a preto nemôže pochádzať z Boha. Preto Stvoriteľ sveta nie je vyšší od Boha, ale je to bytosť Bohu podriadená, a dokonca zlá. Prebrali aj Platónovo učenie o nesmrteľnosti duše a o jej väznení v tele. To, čo bolo v gnóze v totálnom rozpore s Kristovým učením, je téza, že „Boh, ktorý skrze svojho syna spasil svet, ako Boh – stvoriteľ, stvoril tento svet, ktorý potrebuje spásu. Ak je svet Božie dielo, potom nie je potrebná spása pre tento svet, ale ak je spása sveta potrebná, potom nemôže byť svet dielom múdreho, dobrotivého a všemohúceho Boha...“

■ MONTANISTI A MANICHEISTI

V rokoch 157 – 158 niekdajší kňaz frízskej pohanskej bohyně Kybely Montatus kázal v Ríme o pohlavnej zdržanlivosti, o sláve mučeníckej smrti a o blízkom príchode Krista na zem. Stal sa zakladateľom sekty, ktorej prívrženci si hovorili „montanisti“.

Okolo roka 242 n. l. kňaz Mani po svojom návrate z Indie hlásal v mestách okolo Stredozemného mora princípy perzkej gnózy. Jeho učenie prebralo prvky orientálneho mysticismu, založeného na princípe dualizmu dobra a zla. Človek sa môže oslobodiť od vlády zla iba úplnou askézou. Aj toto učenie, v ktorom boli zakotvené orientálne a perzské prvky, zaplavilo nielen samotný Rím, ale aj jeho provincie. Stúpenci dostali pomenovanie

podľa svojho „proroka“ – „manicheisti“. V apokryfných Klementínach sa dozvedáme, že Šimon Mág, syn Antonov a Rahelin, sa narodil v meste Gethon (Gitta) v Samárii. Študoval v Alexandrii a venoval sa mágií. O jeho pobyte v Ríme rozpráva Justín. Zmieňuje sa o tom, ako ho Rimania uctievali až tak, že na jeho počesť postavili sochu s nápisom Semoni deo Sancto – Šimonovi, svätému Bohu. Vraj Šimon v Ríme za panovania cisára Nera sa v amfiteátri pred zhromaždeným davom pomocou démonov vzniesol do výšky, a tak napodobnil nanebovstúpenie Krista. Ale po Petrovej modlitbe sa zručil. Podľa rímskeho dejepisca Suetonia sa to stalo v roku 55 po Kr. Šimon zaviedol krst ohňom ako zasväcovací akt pre osvietených. Jeho učenci vstupovali do vody, pričom sa nad ich hlavami rozho-rel magický oheň.

■ NÁSTUP ARIANIZMU

Na prelome 3. a 4. storočia po Kr. vstupuje aj na naše územie arianizmus, pomenovaný podľa alexandrijského kňaza Aria. Ten spochybňoval božskú podstatu Ježiša Krista. Prvý ekumenický koncil v Nicei odsúdil jeho učenie aj arianizmus, podľa ktorého Syn nie je bytostne totožný v Otcom. No aj napriek tomu cisár Konštantín a jeho dvor prešiel na ariánsku formu kresťanstva a nastalo prenasledovanie kresťanov.

No a potom tu máme ešte apokryfy – široko rozvetvený druh literatúry, ktorý napodobňuje biblické texty. Sú to vlastne apokryfné evanjeliá. Takmer každá gnostická škola mala svoje evanjelium. V historickej literatúre máme zmienky o evanjeliu Baseleidovom, Judášovom, o evanjeliu kainitov, valentínskom, evanjeliu pravdy, evanjeliu Petrovom, Matejovom, Filipovom, Tomášovom, Jakubovom, Ondrejovom, Bartolomejovom, Máriinom...

■ V PRIBINOVEJ NITRAVE

Nitrianske knieža Pribina a kniežatá na Morave museli permanentne odražať brachiálne útoky bezprostredných susedov a brániť svoje dedičné územia. Z jednej strany ich ohrozovali Frankovia a Bavori, z druhej strany Avari, ktorí sa na celých stopäťdesiat rokov usadili v Panónii, a rozpíjala sa aj ríša Bulharov. Pri rešpektovaní tejto georeality sa ešte naliehavejšie javila nutnosť pokresťančenia Moravanov a Nitranov. Ba stala sa pre ich prežitie priamo existenčným faktorom. Základy kresťanstva na Nitriansku položila salzburská misijná činnosť, ktorej výsledkom bolo vysvätenie kresťanského chrámu v Nitre v roku 828. Neskoršie sa Nitra dostala pod

kuratelu Pasovskej diecézy, ktorá tu zriadila cirkevnú organizáciu na čele s arcipresbyterom. O druhom misijnom prúde, ktorý prichádzal z Vlaška, teda z územia Istrie, Dalmácie a severného Talianska, vieme len veľmi málo. Je známe, že v tomto prúde boli aj byzantskí misionári. Niekedy v dvadsiatych rokoch 11. storočia prichádza na Zbor mních – eremita Svorad, ktorý ako asketik a pustovník meditoval na kmene stromu, čo evidentne dokazuje byzantský a blízkovýchodný vplyv. Takýchto asketických mníchov volali „dendriti“. Byzantské vplyvy sa na Nitriansku prejavili aj na nástenných maľbách na stenách kostolika v Kostolanoch pod Tribečom. Je nepochybné, že fresková výzdoba bola urobená pod vplyvom byzantských vzorov. Vidieť to najmä na postave Márie s výjavom narodenia Ježiša.

Nitrianske a moravské kniežatá sa pokresťančeniu nebránili, len mali problém s tým, ako a kto to urobí. Franskí a bavorskí misionári prinášali na naše územie spolu s novou vierou aj mocenské ambície svojich kráľov a veľmožov. A navyše neovládali reč našich predkov. Aby toho nebolo málo, ako prídavok tu bola ešte aj skutočnosť, že mnohí misionári boli ariáni alebo gnostici, teda hlásali náboženstvo, ktoré prví rímski pápeži a biskupi odsudzovali.

■ BULHARSKÍ BOGOMILI

Dokladom prítomnosti bulharských bogomilov na Slovensku je nápis v cyrilike na náhrobku v Michalovciach. Nápis oznamuje, že pod ním leží Presjan (996 – 1060), ktorý bol identifikovaný ako príslušník bulharskej kniežacej vrstvy. Možno preukázať aj vplyv sv. Klimenta, ktorý je doložený v kostole v zaniknutej osade Mučeniky v Milanovciach. Z 11. storočia máme spis čanádskeho biskupa Gellérta, v ktorom jeho autor tvrdo vystupuje proti sekte bogomilov.

Zakladateľom tohto sektárskeho hnutia bol dedinský kňaz Bogomil (milovaný Bohom), ale jeho meno je všetko, čo o ňom vieme. Zdá sa, že svoju kazateľskú činnosť začal okolo roka 930. Prívržencom odporúčal život v chudobe, pokore, pokání a v modlitbách, pretože tento svet je zlý, stvoril ho Satanael (brat Krista a syn Boha), zlomyseľný Boh zo Starého zákona. Sviatosť, obrady a ikony sú vraj zbytočné, pretože sú dielom diabla. Kríž treba nenávidieť, pretože Krista mučili a usmrtili na križi. Jedinou platnou modlitbou je Otčenáš, ktorý sa odrieka štyrikrát vo dne a štyrikrát v noci.

Bogomilovia nejedli mäso, nepili víno a odrádzali veriacich od manželstva. V ich komunite nevládla nijaká hierarchia. Muži a ženy sa spovedali navzájom a navzájom si dávali aj rozhrázenie. Kritizovali bohatých, odsudzovali šľachtu a nabádali ľudí k neposlušnosti voči vrchnosti cestou pasívneho odporu. Po mnohých prenasledovaniach sa bogomilovia odsťahovali do Dalmácie, Talianska, Francúzska a na Slovensko. Napriek prenasledovaniu sa im podarilo presadiť sa v Bulharsku v prvej polovici 13. storočia. Za bána Kulina sa bogomilstvo stalo štátnym náboženstvom v Bosne. V ranom stredoveku nachádzame vo východnej Európe apokryfné knihy pod menom bogomilského kňaza Jeremiáša. Tieto knihy, ale najmä ich ústne varianty zohrávali po mnoho storočí úlohu v ľudovom náboženstve.

Sami bogomilovia sa definovali ako sekta, vyznávači dualistickej vierouky. Teoretické korene tejto sekty nachádzame v polokresťanských učeniach gnosticizmu a manicheizmu. Odmietali všetky cirkevné sviatosťi okrem svojho „duchovného krstu“. Zo Svätého písma uznávali iba Nový zákon. Manželstvo a pohlavný život bol zakázaný, pretože „Satan pohlavne obcoval s Evou, keď mal podobu hada, a následne na to sa na svete objavil zlý Kain a jeho sestra Kaloména...“ Negatívne sa stavali k všetkému materiálnemu, ako aj k svojmu vlastnému telu...

Zakladateľ prvej Slovenskej národnej rady Jozef Miloslav HURBAN

Divoký Slováčok a panslavistický vezír...

Lukáš PERNÝ – Foto: internet, (se)

Rok odkazu štúrovcov je príležitosťou pripomenúť si mnohé významné osobnosti našich dejín. Možno sa zdá, že predstavovať národného buditeľa, vedúcu osobnosť Slovenského povstania, organizátora národného hnutia, životopiscu Ľudovíta Štúra, spoluzakladateľa Matice slovenskej, Tatrána či Slovenských pohľadov, novinára, spisovateľa, kritika, historika, politika a kňaza Jozefa Miloslava HURBANA (*19. marec 1817 Beckov – † 21. február 1888 Hlboké) čitateľovi Slovenských národných novín netreba. Ale ruku na srdce... čo v skutočnosti o Hurbanovi vieme?

Táto mimoriadne činorodá a všestranná osobnosť po sebe zanechala také rozsiahle dielo – prózu, poéziu, literárno-historické a životopisné knihy, cestopisy, spisy, cirkevno-historické práce, žurnalistickú tvorbu ako

ban svojimi činmi dokázal, že patril k osobnostiam, ktorým išlo skutočne o vec – bojoval proti feudalizmu, šovinizmu, za národné a sociálne práva Slovákov a slovenskú vzájomnosť. A za svoju činnosť, z ktorej sršala utopická

dôležité je iniciovanie nedeľných škôl a spolupodieľanie na zakladaní Jurkovičovho Spolku gazdovského v Sobotišti, prvého slovenského, ale aj európskeho úverového družstva – kooperatívy. Nemenej významný je Hurbanov prínos

Jozef Miloslav HURBAN činmi dokázal, že mu išlo skutočne o vec.

V Národnej rade Slovenskej republiky si aj poslanci pripomínajú pri vstupe do budovy odkaz Jozefa M. HURBANA, ktorý bol zakladateľom historickej Slovenskej národnej rady.

kritiky, recenzie, úvodníky, fejtóny, komentáre, správy i glosy a iné žánre – a zapísala sa tak významne do slovenských dejín, že by si zaslúžila niekoľko nových výskumov a monografií.

■ BOJOVNÍK A OSVETÁR

Čím je Hurban zaujímavou osobnosťou pre dnešok? Je to najmä osobnosť, ktorá v dnešnej marketingovej dobe ukazuje, že politika sa dá robiť aj poctivo a s vyšším poslaním pre národ, s úprimnými ideálmi a cnosťami. Hur-

ban zapálenosť pre ideu, bol pochopiteľne vtedajšími mocipánmi označovaný za vlastizradcu, panslavistického vezíra či divokého Slováka. Hurbanov sociálny

PROFIL

a politický odkaz dominuje predovšetkým založením Slovenskej národnej rady, ktorá dala základ pre vznik našej štátnosti, ale taktiež jeho významné podieľanie na organizácii Slovenského povstania 1848 – 1849. Nemenej

pre slovenskú literárnu historiografiu. Napríklad životopis Ľudovíta Štúra bol cenným prameňom aj pre populárny Mikulíkov seriál Štúrovci, kde Hurban, ktorého hrá Štefan Kožka, vystupuje ako hlavný rozprávač, ale i pre slovenské divadlo založením Slovenského divadla nitrianskeho. No a napokon treba pripomenúť aj Hurbanov literárny talent. Napríklad dielo Od Silvestra do Troch kráľov bolo v roku 1974 spracované i do televíznej inscenácie v réžii Ľubomíra Vajdičku. Dalimír

Hajko v knihe Slovenské provokácie, vychádzajúc aj z poznatkov Tomáša Winklera, oceňuje Hurbanov cit a zmysel pre humor. V tomto kontexte oceňuje dielo Cesta Slováka ku bratrum slavenským na Moravě a v Čechách, v ktorom čitateľa oboznamuje s moravskými vlastencami. Hajko dodáva, že Hurban mal zároveň neobyčajný cit pre česť, hlbokú vieru v Boha, ale aj v ľudí. U Hurbana radostný smiech prechádzal do výsmechu, humor do ironie a sarkazmu, aby sa – slovami Hajka – pretavil do úsmevu človeka vyrovnaného s Bohom aj ľuďmi, no zároveň ocitajúceho sa v hnevnej bezmocnosti voči tým, ktorí ho nepochopili a stali sa nepriateľskými voči vznešeným ideálom, ktoré hlásal. Hurbanove myšlienky mali tiež svoje filozofické korene, keďže spolu so Štúrom dôverne poznali Heglovu filozofiu. Dejiny v duchu hegelianstva chápal ako proces napredovania svetového ducha v uvedomovaní si slobody. V závere svojho života, po sklamaníach a pádoch, uchýlil sa k poľskému mesianizmu a Schellingovej teozofii, ako upozorňuje Rudolf Dupkala.

Hurbana si pripomenuli matičiari slávnostným podujatím 20. marca v Beckove. Uctili si ho aj podpredseda

NR SR, Spolok Martina Rázusa, Štúrova spoločnosť a s takmer dvojtisícovou odozvou aj historik a politológ Eduard Chmelár: „Hurban bol predovšetkým vášnivým bojovníkom, ktorý žil pre veľkú ideu ľudskej slobody. Kým Štúr bol otcom národa, Hurban bol jeho rytierom. Štúr bol veľkou ušľachtilou dušou, ideológom a morálnou autoritou, kým Hurban bol rodený politik a bojovník. Medzi nimi bol asi taký rozdiel ako medzi kráľom a premiérom. Štúra zastihli revolučné časy nepripraveného, sám by nedokázal veliť ani stotine – skutočným vodcom povstania bol práve Hurban...“ napísal výstižne Chmelár.

■ POTREBUJEME VODCU

Aj slovenské 21. storočie potrebuje v týchto ťažkých časoch nového Hurbana. Osobnosť politika, ktorá by pozerala v politike na ideály a išlo jej úprimne o vec. Dočkáme sa ho? Ved' napokon Hurban nezakladal Slovenskú národnú radu pre karieristov, prosperchárov a oportunistov, ale v predstave, že si raz Slováci budú vládnúť sami a na prospech svojho národa. Azda sa raz tento Hurbanov ideál naplní alebo sa k nemu aspoň slovenská spoločnosť priblíži.

Odišiel teatrológ, novinár, spisovateľ, scenárista a pedagóg PhDr. Milan POLÁK

Zanietený divadelník uzavrel inscenáciu života

Anna SLÁVIKOVÁ – Foto: archív SNN

Stretávali sme sa na tlačovkách i premiérach činoherných predstavení v Slovenskom národnom divadle. Nenechal si však ujsť ani zaujímavé inscenácie uvádzané na Novej scéne, v Radošinskom naivnom divadle, neťažilo sa mu cestovať za divadlom do Trnavy, Nitry, Zvolena. Zanietený divadelník každým cólom.

Aj keď sa priamo nezúčastňoval na tvorbe činoherných predstavení uvádzaných na javisku, venoval im pozornosť svojimi odbornými znalosťami pri písaní hodnotení a recenzií, taktne aj nekonformne upozorňoval tvorcov na isté pochybenia pri realizácii, čím dvíhal latku kvality realizovaných diel. Bol náročným divákom. Neprižmuroval oči nad nie práve ideálnym stvárnením danej predlohy, ale vždy otvorene upozornil na správne uchopenie látky, na nepresvedčivý interpretačný prednes, na prešľapy v scénickom ponímaní. Nie je to ľahký údel vystavovať svoje meno pod kriticky vyznievajúce články. No robil to v dobrom úmysle a veľmi dôstojne. Vedel sa vžiť do kože tvorcu, veď sám bol autorom viacerých dramatisácií literárnych diel pre Slovenský rozhlas i scenárov televíznych dokumentárnych filmov.

■ STOVKY ANALÝZ

Divadlu sa venoval vlastne po celý svoj život. Napísal stovky recenzií na divadelné predstavenia. Tomuto žánru sa začal venovať už v roku 1960 ako študent. Narodil

sa v Lenartovciach, po maturite na gymnáziu v Topolčanoch študoval na vojenskej akadémii v Litoměřiciach. Divadlo ho však priťahovalo natoľko, že zmenil profesiu. Vyštudoval dramaturgiu na Vysokej škole múzických umení v Bratislave, patril k prvým pracovníkom Divadelného ústavu. Neskôr si rozšíril znalosti v oblasti teórie a dejín filmu, divadla, rozhlasu a televízie na

ROZLÚČKA

Masarykovej univerzite v Brne. V období rokov 1961 – 1970 pracoval ako redaktor týždenníka Život, neskôr v denníku Pravda, z ktorej po normalizácii musel odísť. V tých časoch uverejňoval svoje články pod pseudonymom Marián Petřík. Neskôr sa venoval aj teoretickým dielam najmä v žánroch literárna veda a odborná literatúra.

■ DIVADLO AJ FILM

Práci v redakciách sa nebránil, štyri roky strávil v mesačníku Film a divadlo, potom sa stal odborným pracovníkom Ústavu umeleckej kritiky a divadelnej dokumentácie,

Milan POLÁK pôsobil ako dlhoročný seriálny divadelný kritik, ktorému vždy išlo o kvalitu a napredovanie divadla.

v rokoch 1990 až 1993 zastával funkciu šéfredaktora denníka Slovenská republika, dva roky bol ria-

diteľom dramaturgie a programu Slovenskej televízie, neskôr odborným pracovníkom Národného divadelného centra, popritom učil na Fakulte masmediálnej komunikácie Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave.

Milan Polák predstavuje divadlo v každej svojej odbornej práci ako syntetické umenie. Poukazuje aj na úsilie, keď sa divadlo pokúša byť samostatným svojprávnym umeleckým druhom, ktorý skutočnosť nekopíruje, ale je súborom vlastných vyjadrovacích možností a usiluje sa vytvárať novú skutočnosť javiska.

■ NA VEDECKEJ BÁZE

M. Polák je autor šiestich kníh o danej problematike: Divadlo – jeho cesta dejinami, Krátke dejiny divadla, Frontové divadlo slovenskej armády 1943, Bol raz jeden kabaret – Tatra revue, Z dejín ochotníckeho divadla k 150. výročiu založenia divadla na Liptove, Stručná história a súpis premiér Východoslovenského národného divadla Košice 1924 – 30, 1937 – 38, napísal tiež biografickú knižku Mária Kráľovi-

čová – portrét herečky. Bol interným hodnotiteľom profesionálnych aj ochotníckych divadiel, lektorom, inštruktorom i členom odborných porôt. Tiež autorom viacerých televíznych scenárov o osobnostiach slovenského divadla, pre rozhlas zdramatizoval a upravil viaceré diela svetovej i slovenskej literatúry: Stendhal, Kuprin, J. Chalupka. Za svoje diela získal viacero ocenení.

Napísal štúdie: Karol L. Zachar, Ctibor Filčík, Viliam Záborský, Gustáv Valach, Stanislav Vrbka.

■ NEBÁL SA POLEMÍK

Nebál sa vyjadriť názor aj na program uvádzaných diel v divadlách. Za éry po nežnej revolúcii otvorene upozorňoval na to, že sa v SND neuvádzajú slovenské divadelné hry, dokonca ani novodobá klasika z druhej polovice 20. storočia takých autorov, akými bol Karvaš, Solovič, Zahradník, Kočan. Nezabudnuteľný zostane jeho výrok z tých čias: „Slovenské národné divadlo nie je ani slovenské, ani národné!“

Písať neprestal takmer do konca svojho života. K storočnici založenia Slovenského národného života uverejnil viacero článkov, dokonca písal aj o úlohách a predsvzatiach novozvoleného generálneho riaditeľa SND Mateja Drličku.

Pätnásteho marca t. r. však srdce renomovaného divadelníka Dr. Milana Poláka dotkli. Dožil sa vyše deväťdesiatich rokov. Bude chýbať nielen svojej rodine, ale aj čitateľom Literárneho týždenníka i Slovenských národných novín, ktorí v nich našli jeho hodnotné články s množstvom vzácnych informácií.

V hlavnom meste Slovenskej republiky môžete navštíviť unikátnu výstavu Dubček je na hrade a bude aj vo filme

Igor VÁLEK – Foto: archív LECA production

Pripomeňme na úvod, že Matica slovenská vyhlásila rok 2021 Rokom Alexandra Dubčeka a postarala sa, že v Aleji dejateľov pri jej martinskej sídelnej budove stojí busta tejto osobnosti. V súvislosti s ňou sa dlhšie o slovo hlási filmová a produkčná spoločnosť LECA production, ktorá vytvára film odкрývajúci 20. storočie – cez príbeh Alexandra Dubčeka.

V titulku však hovoríme o výstave, čo sa stalo?! Ako nám povedal autor projektu a producent filmu Andrej Antonio Leca, rozhodli sa pripomenúť Dubčekov odkaz aktivitami, takpovediac sprievodnými, k veľkému projektu Príbeh storočia. Aj preto spoločnosť prezentuje výber z diel výtvarných umelcov vo výstavných priestoroch Bratislavského hradu. Pod názvom Ľudská tvár – sloboda alebo smrť sa tam v sochách aj maľbách odráža táto téma. Často v podobe symbolov ukrižovania, kríža, dialógu so smrťou...

PESTRÁ ZOSTAVA

Diela sú poctou politickému spoluvytvorcovi a spoločenským udalostiam z konca šesťdesiatych, prelomu osemdesiatych a deväťdesiatych rokov. V období, ktoré prinieslo zmeny v správaní ľudí, podobne ako dnes. V postojoch a činoch, v konfrontácii vlastných konaní so spoločenským dňom. Vystavujúca takmer štyridsiatka umelcov je pestrá: od predstaviteľov najstaršej generácie po najmladšiu, ich diela vznikali v rokoch 1968 až 2021. Za všetkých spomenieme Stanislava Bubáňa, Ľubomíra Gumana, Jozefa Jankoviča, Igora Piačku, Andreja Rudavského, Ivetu Tomanovú či Jána Ťapáka. Kurátorkou

Pohľad na časť vystavených diel na Bratislavskom hrade

výstavy je Dagmar Kudoláni Srenská, kreatívnym producentom, dramaturgom a iniciátorom Roberto Leca.

KONTÚRY FILMU

Už sme hovorili, že vzniká film, ktorý prostredníctvom príbehu osobnosti ukáže veľa. O Slovensku a Slovákoch, ale aj o súčasnom svete. A. Andrej LECA o filmovom pro-

jektu Dubček – Ľudská tvár s podtitulom Sloboda alebo smrť, povedal:

„Práce bežia naplno s víziou realizácie diela s účasťou osobností svetovej kinematografie. Napríklad G. Depardieu (v úlohe Brežneva), O. Meňšíkova (v úlohe Dubčeka) či Barbory Bobulovej (v úlohe Dubčekovej matky). Hlavný scenárista Karol Hlávka spolu so známym chorváckym režisérom a scenáristom

Lordanom Zafranovićom pokračujú v práci na scenári, ja rukujem s investormi aj so štátnymi predstaviteľmi... Do projektu je už teraz vložené veľa energie, invencie i financií. Aj keď spolupráca bola obmedzovaná pandemiou, práce sa nezastavili. Scenár sa rozrástol do veľkosti epepeje zobrazujúcej významnú epochu dejín – 20. storočie.“

Život Alexandra Dubčeka a jeho rodiny patrí k veľkým príbehom s významovým presahom do súčasnosti...

„Odohráva sa od USA cez Československo, Kirgizsko a štáty bývalého Sovietskeho zväzu, Turecko, Taliansko, Francúzsko či Nórske kráľovstvo – a približuje autentické osobnosti a udalosti. Ambíciou je pripraviť dramatické dielo s univerzálnou témou, príťažlivou a zrozumiteľnou nielen pre Európana. S hviezdny hereckým obsadením pod vedením renomovaného režiséra, s pôsobením domácich i zahraničných tvorcov, konzultantov a medzinárodného odborného tímu.“

Tvorcovia scenára ponúkajú materiál na ságu troch generácií...

„Príbeh sa začína osudmi rodičov Alexandra v Chicagu, prechádza uda-

lostami Stalinových represálií, plynie s osudom ich detí v Slovenskom štáte... Povojnové nadšenie vystrieda doba monsterprocesov a neskôr Chruščovovo uvoľnenie, ktoré vedie k udalostiam šesťdesiatych rokov... Sledujeme, ako Dubček v roku 1968 preberá štafetu boja za slobodu a demokraciu a stáva sa najpopulárnejším mužom. S takou podporou občanov, akú v tom období nemal žiadny politik na svete!

Od začiatku si uvedomujete náročnosť realizácie projektu, no práve to je asi výzva?

„Áno a viem, že tvorba filmu je dynamický proces a potrebuje ochotu reagovať na meniace sa situácie. Po zväžení vnútorných aj vonkajších vplyvov pristupujeme k novému poňatiu pôvodného zámeru. Stavíme na formu televízneho seriálu rodinného typu, ktorý zároveň ponúkame veľkým televíznym spoločnostiam s možnosťou dramaturgických úprav a strihovej komprimácie natočeného materiálu do formy veľkofilmu s nadštandardnou metrážou.“

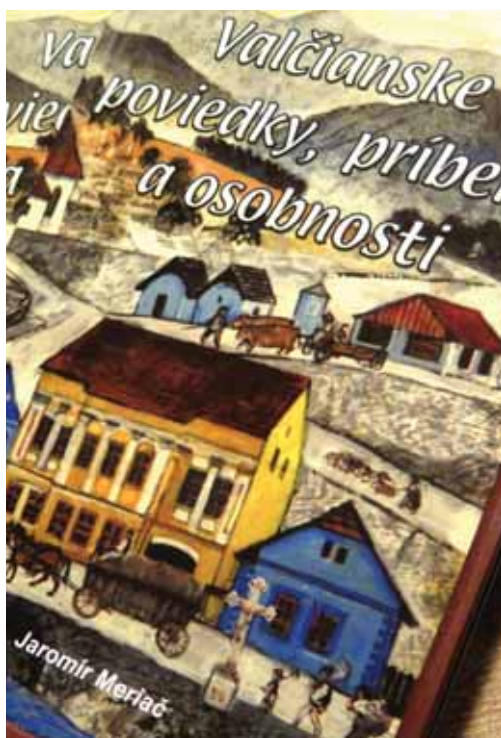
Projekt v sebe nesie veľké memento.

„Alexander Dubček je jednou z mála slovenských osobností moderných dejín, ktoré sa stali známe na celom svete. S o to väčším zánietením pracujeme, sme povinní projekt doviesť do úspešného konca. Najmä mladej generácii pripomenúť, že boj proti skorumpovanej totalitnej moci je v každej epoche dejín rovnako aktuálny. Týmto ambicióznym projektom Slovensko dostáva príležitosť prezentovať sa vo svete. Takých príležitostí veľa nie je a my sme sa rozhodli ju nepremárniť!“

Pekná kniha Jaromíra MERIAČA presvedča, že matičná činnosť má zmysel

Valčianske poviedky, príbehy a osobnosti

KNIHA TÝŽDŇA

Autor ako člen Národopisného odboru Matice slovenskej, aktivista MO MS vo Valči, vynikajúci lyžiar a všestranný športovec senior (1942) zostavil o svojej rodnej obci príťažlivú publikáciu, plnú prekvapujúcich personálnych i chotárných objavov.

Ako miestnemu bádateľovi sa mu podarilo zdokumentovať a mimoriadne živo opísať takmer polstovku významných rodákov a obyvateľov Valče, čo prácou, šikovným remeslom, umením a duchovným prínosom prerazili hranice chotára aj Turčianskej kotliny na dobro a chválu celého Slovenska. Meriáčova kniha je príkladnou a originálnou publikáciou, plnou pravdivého poznania a pekných obrazov i rečových zvrátov. Najcennejšie poznatky o človeku prináša už v samom Predslove, ktorý koncipuje ako „spomienky na časy mojej mladosti“ a práve preto sú jeho zážitky v detailoch i v zovšeobecnení mimoriadne zaujímavé a pravdivé. Čitateľ si nevedojak vzdychne: Škoda, že je táto kapitola taká krátka! Celé dielko hovorí totiž nielen o miestnych ľuďoch, chotároch a zážitkoch vnímavého chlapca Valčana, ale je v nich úchytom – a zároveň veľmi hlboko – zobrazený život celého Slovenska v opisovanom čase! Je to kniha pekná, plná poznania a vzácna odvahou. Nevýhyba sa ani rozporným a tragickým momentom z našej histórie či bolestivým stránkam individuálneho ľudského života. Prezrádza vzácnu schopnosť autora nielen hovoriť, ale najmä sa vedieť prihovoriť – v duchu tej najlepšej tradície Matice slovenskej ako nositeľke kresťanského a vlastneckého odkazu našich praotcov. Toto dielko dáva zmysel aj dnešnej matičnej činnosti v situácii, keď – povedané slovami autora – globalizácia pohlcuje národné povedomie.

Blažej BELÁK

MEDAILÓN

Kto pozná aspoň časť bohatého diela distingvovaného intelektuála, filozofa vizuality i praktického umelca výnimočných scén Jozefa CILLERA, pozná veľkú časť (predovšetkým) modernej dramatickej spisby, jej scénických stvárnení a aj filmovej produkcie vznikajúcej pod Tatrami. Stačí spomenúť, že spolupracoval s významnými režisérmi (E. Schormom, J. Menzlom, I. Rajmontom, P. Scherhaufom, I. Baladom) a v štúdiách RTVS (v minulosti STV) ako architekt a kostýmový výtvarník na desiatkach inscenácií a filmov (napríklad Rekviev

Tvorca výnimočných scén

za rytierov, Slávnosti v botanickej záhrade Višňový sad, Ja milujem, ty miluješ). Kto by ho chcel vidieť ako herca, tiež si príde na svoje. V Panne zázračnici si zahral člena vojenskej hliadky a vo filme Neďaleko do neba tanečníka – hudobníka. V televízii nakrútil dva autorské filmy – Dosky, ktoré znamenajú divadlo a legendárny „majsterštik“ minimalizmu Stolička. Mnohé z pozitívnych občianskych a ľudských postojov, ako aj osobnej filozofie nedávneho jubilanta (narodil sa 8. 2. 1942 v Martine), medzinárodne uznávaného scénografa, sa premietlo do plného života a bohatej tvorby. Absolvent SVŠT a VŠMU, výtvarník v Divadle SNP (dnes SKD), neskôr šéf výpravy. Vedúci Katedry scénického a kostýmového výtvarníctva VŠMU; 1993 docent a 1997 profesor. Na Quadriennale získal dve zlaté i striebornú medailu; ďalšiu na Triennale Novi Sad, The Guardian Critisc Choice v Škótsku, divadelné Dosky za inscenáciu Tiso a za najlepšiu scénografiu v dráme Ivanov. Roky pripravuje Bienále fantázie, je autorom viacerých interierov a výstav. Pôsobí vo viacerých komisiách ZSVU, tvorivo sa zúčastňuje na organizovaní kultúrneho života v rodisku, venuje sa grafickému dizajnu a multimediálnym projektom. Je nositeľom zaslúžených ocenení, napríklad Krištáľového krídla za rok 2019.

Igor VÁLEK

HUMORESKA

Milí občania! Vládnoparlamentné noviny vám opäť vysvetlia, ako vás máme radi. Pokiaľ platíte dane. V prílohe nájdete aktuálny zoznam príkazov, zákazov a odporúčaní záväzného charakteru na ďalší týždeň a do konca roka. Núdzový stav sa predlžuje od mája do septembra pre hroziaci výbuch sopky. Od októbra do decembra kvôli predpokladanej zrážke Zeme s asteroidom. Mediá dostali pokyn dávať americké filmy na túto tému. Spresnenie pre trojkárov a štvorkárov z geografie. Poľana je najvyššou a najlepšie zachovanou sopkou v strednej Európe. Toho času vyhasnutou.

Na jej kontrolu sme pozvali tritisíc vulkanológov zo Sicílie a dvetisíc z Islandu. Privezú tri ďalekonosné seizmografy. Budú umiestnené v Hriňovej. Päť miliónov špeciál-

stúpla. Tak ako palivá, plyn, ruble a potraviny. Päťtisíc zahraničných poradcov sme pozvali z Grónska. Keď sa vás zima opýta, čo ste robili v lete, čo odpoviete? Domáci

tuleňov zisťujú ministerstvá. Keď už tu zimológovia budú, zapojíme ich aj do vládneho programu výstavby nájomných bytov. Na to sú tiež experti. Namiesto mrhania

múčnych výrobkov podporujete vojnu na Východe. Veľký podiel obilnín dodávali štátom EÚ práve bojujúce strany. Ministrov návrh je nami zvažovaný. Zákaz jedenia múčnych jedál bude schválený na májovej schôdzi parlamentu. Osemdesiatimi hlasmi. Mäso zakážeme jesť na júnovej schôdzi. Tiež osemdesiatimi hlasmi. Pre uvoľňovanie metánu dobytkom. Dôchodcovia si pamätajú starý vtíp. Vtíp, ktorý pre dôchodcov prestáva byť vtípom. Cigán odnáučal koňa žrať. Nad jeho zdochlinou si povzdychol: Keby ešte deň vydržal, mohol sa naučiť nežrať. Dôchodcovská inflácia prekročila pätnásť percent. Uvidíme, koľko dní vydržia seniory. Držme im palce!

Milan ČASNOCHA MIKŠ

Aj tulením tukom sa dá dobre kúriť aj svietiť

ných rúšok FFF8 s filtrami na sopečný prach už máme zabezpečených. Trnavský dodávateľ ich objednal v Kórei, sú na ceste. Päťsto kanadských odborníkov v kaldere robí skúšobné vrty. Nepriateľská propaganda tvrdí, že hľadajú zlato. Nie je to pravda, merajú teplotu pôdy. Ale ak zlato náhodou nájdú, tiež bude dobre. Kanadanom. Cena zlata

odborníci na prekonanie zimy z Oravskej Lesnej majú zastarané metódy. Spaľovať uhlie, čarodejnice, plyn – to by sme ciele Zelené dohody EÚ nesplnili. Ťažbu uhliá sme zrušili a plyn nechceme. Eskimácki zimológovia vás naučia prežiť pri mínus päťdesiatich stupňoch. Bez fosílnych palív, bez elektriny. Tulením tukom sa dá kúriť aj svietiť. Potrebný počet

peňazi na ľadové domy na Hrebienku naučia vás stavať si z ľadu obytné iglu. Vhodné pre mladé rodiny a bezdomovcov. O stravovanie špecialistov sa postará zvolenská pobočka firmy Vito Corleone. Dali sme im na to dva a pol milióna. Nebudú to mať jednoduché. Nemecký minister odporúča obyvateľom EÚ jesť menej výrobkov na báze obilnín. Jedením

Spolupráca Matice slovenskej a Slovákov žijúcich v Maďarsku

Nová pamätná tabuľa J. K. Viktorina v Budapešti

Peter SCHVANTNER, Zuzana PAVELCOVÁ – Foto: Marco GAJDOŠ

Dielo Jozefa Karola Viktorina od 20. marca 2022 trvalo pripomína v Kostole sv. Anny v Budapešti nová pamätná tabuľa. Práve tu na adrese vtedajšej nemeckej farnosti pôsobil J. K. Viktorin ako kňaz v rokoch 1856 – 1866. Na slávnostnej udalosti sa na pozvanie Slovenskej samosprávy v Budapešti zúčastnila delegácia Matice slovenskej (MS) na čele s jej predsedom Mariánom Gešperom.

To, že sa v povedomí Slovákov v Maďarsku zachovalo meno a činy J. K. Viktorina, sa veľkou mierou pričínili Kazimír Kápolnai. Dlhé roky bol predsedom VIII. obvodu Slovenskej samosprávy v Budapešti.

Krajania tabuľu odhalili pri príležitosti 200. výročia Viktorinového narodenia. Slávnostný program bol otvorený svätou omšou, ktorú slúžil vdp. János Domokos. Po nej sa pristúpilo k aktu odhaľovania pamätnej tabule. Touto časťou programu prítomných sprevádzala predsedníčka Slovenskej samosprávy v Budapešti Edita Hortiová. Prítomným sa prihovorili starosta Viktorinovej rodnej obce Zavar Lukáš Sochor a predseda MS Marián Gešper. Predseda Matice slovenskej zdôraznil najmä význam jeho diela: „Viktorin nie

je veľmi známa osobnosť v rámci našich slovenských dejín. Je to pomerne smutná skutočnosť, pretože patril medzi príslušníkov legendárnej štúrovskej generácie. Bol výnimočný kultúrny činovník, vydavateľ a publicista, ale pre Maticu slovenskú je veľmi dôležité, že bol

MEMORIÁL

aj iniciátor a zakladateľ našej najstaršej národnej kultúrnej ustanovizny. Tabuľu spoločne odhalili predseda Matice slovenskej Marián Gešper a predsedníčka Slovenskej samosprávy Budapešti Edita Hortiová. Na podujatí sa zúčastnili aj zástupcovia Slovenskej ambasády v Maďarsku, Slovenského kultúrneho inštitútu v Maďarsku a významný

prozaik a podporovateľ slovenského kultúrneho života v Budapešti Michal Hrivnák.

Predsedička Slovenskej samosprávy v Budapešti Edita Hortiová predstavila prítomných poslancov a hostí a oboznámila ich s históriou mestskej štvrte Wekerle, v ktorej večerné stretnutie prebiehalo. Vyslovila tiež ďakovné slovo delegácii Matice slovenskej: „Ďakujem vám, že ako vedúci predstavitelia MS ste dnes oslavovali s nami. Myslím, že máme za sebou veľmi dôležitý deň, dôstojne sme si uctili pamiatku Jozefa Karola Viktorina odhalením peknej mramorovej tabule. Takto sa stane známym aj v hlavnom meste. Veľmi ma teší, že sme sa zoznámili a že toto stretnutie môže byť začiatkom dlhodoberej spolupráce.“

Mladí matičiari majú v majorovi Jozefovi SERAFINOVÍ svetlý vzor

Odbojár a vojnový hrdina z Kamennej Poruby

Text a foto: Mgr. Martin HAJNÍK

Jozef SERAFIN sa narodil pred sto rokmi 3. februára 1922 v Kamennej Porube neďaleko Vranova nad Topľou. Pochádzal z roľníckej, kresťanskej orientovanej rodiny. Sociálne pomery mu napriek záujmu nedovoľovali študovať. Ako dvadsaťročný v roku 1942 narukoval do Slovenskej armády v Prešove a po päťmesačnom výcviku ho odvelili na východný front. Osud však nechcel, aby mladý Porubčan bojoval proti slovenským bratom. Keďže mnohí slovenskí vojaci sympatizovali s bieloruským ľudom, odvelili ich do Talianska, kde Jozef prebehol k partizánom a neskôr sa dostal do Veľkej Británie kde sa stal príslušníkom tamojšej 1. československej samostatnej obrnenej tankovej brigády, s ktorou absolvoval vylodenie a dobýjanie Dunkerque. Keď sa vrátil domov, jeho otec už nežil. Zabil ho delostrelecký granát, v jeho tele uviazlo dvanásť črepín...

„Mňa Pán Boh a modlitby chránili,“ spomínal na dramatické vojnové roky major Jozef Serafin, ktorý sa po oslobodení vlasti presťahoval do Česka, kde sa zamestnal v dopravnom podniku ČSAD Litvínov – Most a profesijne sa vypracoval na vedúceho osobnej dopravy. Ani jeho však v päťdesiatych rokoch neminuli perzekúcie namierené proti príslušníkom západného odboja a praktizujúcim kresťanom. Podľa svojich možností však vždy ochotne pomáhal veriacim a proskribovaným. Ako vojnový veterán aktívne pôsobil v Československej obci legionárskej.

Za vojnové zásluhy ho ako osemdesiatročného povýšili na majora českej armády. V roku 2004 dostal francúzsky rad Rytiera čestnej légie z rúk vtedajšieho prezidenta Jacquesa Chiraca. Obec Kamenná Poruba mu udelila čestné občianstvo a dodnes je jediným nositeľom tejto pocty. Ďalšie ocenenia dostal v Belgicku, Rusku, Česku a vo Francúzsku. Zomrel v Prahe 11. septembra 2006 a tam je aj pochovaný. V rodnej obci mu vďační obyvatelia osadili 9. augusta 2015 pamätnú tabuľu. Mladí matičiari z Kamennej Poruby majú v ňom silný pozitívny vzor.

Major Jozef SERAFIN má v rodnej obci Kamenná Poruba dôstojný pamätník.

Dramatik Jonáš ZÁBORSKÝ sa narodil pred dvestodesiatimi rokmi

Búrlivák v búrlivých časoch

Text a foto: Martina MATEČKOVÁ

„Ak chceme, aby si nás vážil svet, musíme si najprv vážiť samých seba, náš pôvod, našich predkov, našu reč i náš národ.“

Začiatkom februára uplynulo dvestodesať rokov od narodenia Jonáša ZÁBORSKÉHO. V minulom roku v januári košičskí matičiari pri príležitosti 145. výročia jeho úmrtia umiestnili venček k dvojposte Štúr – Záborský, ktorá symbolizuje ich spoločné stretnutie na fare 24. februára 1849. Jonáš Záborský má však aj samostatnú pamätnú tabuľu na košickej Hlavnej č. 67. V tejto budove v minulosti sídlila Košická kráľovská akadémia s filozofickou a právnickou fakultou a neskôr Právnická akadémia, kde na prelome rokov 1849/1850 pôsobil ako učiteľ gréčtiny aj Jonáš Záborský. K tejto pamätnej tabuľi Dom Matice slovenskej s miestnymi odborníkmi Košice a Košice-Sever zavesili venček. Priestor pod pamätnou tabuľou dlhodobo zival prázdnotou, keďže tam ostali iba diery po vytrhnutých hákoch. Túto nepeknú skutočnosť matičiari napravili a pamätnú tabuľu už možno okrášliť.

Je reálne predpokladať, že v slo-

Dramatik Jonáš ZÁBORSKÝ

venskej literárnej minulosti asi neexistuje rozporupnejšia a protichodnejšia osobnosť ako Jonáš Záborský. Narodil sa v dedinke Zábore neďaleko Martina. Najprv študoval právo, neskôr teológiu. Najväčší úspech ešte za života mu priniesla oslavná báseň Na Slovákov, ktorú napísal pod pseudonymom Magurský. Báseň ocenil Ján Kollár i Ľudovít Štúr, s ktorým sa stretol počas štúdií v Halle. Ale už tam Štúra a jeho stúpencov odsudzoval za ich príklon

k Heglovej idealistickej filozofii. On sám bol obdivovateľom racionalistickej orientovanej filozofie aj samotného Immanuela Kanta. Nebol stúpenec štúrovskej spisovnej slovenčiny, a keď vydal básnickú zbierku Žehry, básne a dve reči, štúrovci ju tvrdo skritizovali.

ČRTA

S východným Slovenskom je späté aj pôsobenie Záborského v dedinke Rankovce, kde bol prakticky zabudnutý a opustený. No veril v lepšiu budúcnosť. Tu ho však postihlo nešťastie. Fara i kostol vyhoreli. Pomocnú ruku mu podával katolícky známy a presvedčal ho, aby prestúpil na katolicizmus. Vraj tak dosiahne lepšie uplatnenie ako profesor v košickom seminári. Miesto profesora však nezískal. V Košiciach pôsobil ako kaplán na nemeckej fare. Za prechovávanie Žiadostí slovenského národa ho uväznili a obvinili z panslavizmu.

Aj keď sa v Košiciach stretol s Ľudovítom Štúrom, od slovenského národného hnutia sa ešte viac vzdialil. Redaktorom vládnych Slovenských novín sa stal len na roky 1850 – 1853, keďže nepísal tak, ako od neho očakávali. Opätovne sa vrátil na východ a usídlil sa na fare v Župčanoch. S písaním prestal a venoval sa svojej fare a gazdovstvu. Prešlo šesť rokov a Záborský dostáva druhý tvorivý dych. Jeho návrat na literárnu scénu poznamenala ďalšia zdrvivúca kritika. Dnes vieme že neoprávnená. Jonáš Záborský vo svojich dielach kritizoval svoju dobu, odhaľoval jej slabosti, neresti, pokrytectvo vládnucich vrstiev, národnej inteligencie i neresti bežného ľudu. To, čo sa nepáčilo jeho odporcom vtedy, nepáčilo by sa i dnes. Práve ním sa začína obdobie realizmu v literatúre.

Jonáš Záborský sa v roku 1861 zúčastnil na Memorandovom zhromaždení v Turčianskom Svätom Martine. Stál pri zrode Matice slovenskej a bol jej spolupracovníkom. Prispieval do odborných a literárnych časopisov.

Z veľkého počtu jeho diel spomeňme satirické prózy Faustiáda a Chruňo a Mandragora, autobiografické dielo Panslavistický farár. Jeho vyše dvadsať historických drám zahŕňa veľkomoravské, srbsko-uhorské, slovensko-uhorské a ruské dejiny.

MATIČNÉ DEPEŠE

PUTOVANIE ZA SVETLOM

Počas pôstneho obdobia pripravila Oravská galéria v Dolnom Kubíne pre návštevníkov edukačnú výstavu pod názvom Putovanie za svetlom. Kríž a Ukrižovaný na kríži v rôznych formách je jeden z najrozšírejších symbolov na svete. Kríž latinského typu v podobe malého oltárneho kríža, procesného kríža, monumentálnych krížov v interiéroch i na vežiach kostolov, pricestných krížov je charakteristický pre celý región Oravy a napriek všetkým historickým udalostiam pretrval až do dnešných čias. Výstava v priestoroch edukačného kabinetu v kurátorskej koncepcii Mgr. Kataríny Matušekovej prináša prostredníctvom diel zo zbierok Oravskej galérie putovanie po ceste za symbolom svetla Veľkej noci a hlasom umenia napovedá, čo všetko sa muselo v príbehu Veľkej noci udiť, aby zvíťazilo svetlo nad tmou? Môžete to tiež spoznať od 18. 3. do 24. apríla tohto roka.

Z ÚCTY K VIKTORINOVÍ

Na pozvanie Slovenskej samosprávy Budapešti sa zišli slovenskí kresťanskí veriaci z maďarského hlavného mesta, aby si odhalením pamätnej tabule pripomenuli 200. výročie narodenia kňaza, národného buditeľa, vydavateľa slovenskej literatúry, organizátora kultúrneho života a publicistu Jozefa Karola Viktorina. Tabuľu odhalili v Kostole sv. Anny, kde Viktorin vykonával duchovnú službu jedenašť rokov. Na slávnosti bola prítomná delegácia Matice slovenskej a prišli aj hostia z jeho rodnej obce Zavar.

KRÁLOVMU JUBILEU

MO MS v Spišskej Novej Vsi, Spišské kultúrne centrum a knižnica, DS Hviezdoslav a Gymnázium na Školskej ulici si v minulých dňoch pripomenuli 200. výročie štúrovskeho básnika Janka Kráľa. Tvorbu a básnikovu životnú cestu vo videoprezentácii sprostredkovala Mgr. D. Krajňáková, pracovníčka knižnice. Jej slová, obohatil prednes sedemnástich básní v dialogizovanom prednese miestnych študentiek.

PRIVÍTALI JAR

MO MS vo Valči pripravil privítanie jari výstavkou s jarnými motívami. Scenár pripravil predseda J. Lučan a partia nestorov matičiariarov urobila inštaláciu exponátov na panely a pohotovo vyhotovené konštrukcie. Diela poskytli maliari, fotografi, rezbár, bohatú kolekciu pripravila čipkárka V. Švecová a výtvarníčka V. Števková vystavila šperky zo spekaného skla, ktoré sa už v minulosti tešili diváckej obľube.

PAMIATKE HRDINU

V súvislosti s oslobodením Slovenska sa spomína najmä Dukla. Málo sa vie, že veľmi ťažké boje prebiehali aj pri Liptovskom Mikuláši. Sovietskym a našim vojakom tu pomáhali aj odbojoví pracovníci. Vyznamenal sa najmä Koloman Petrovič, člen ilegálneho revolučného okresného národného výboru, ktorý počas počas bojov najprv odmiňoval most na Ľlanovo, potom chcel odmiňovať aj most cez Váh na hlavnej ceste do Palúdzky, pričom ho však zasiahla dávka z nemeckého guľometu. Hrdinu pochovali na Vrbičskom cintoríne, kde mu v minulých dňoch vzdal úctu podpredseda MS, riaditeľ Domu MS a v neposlednom rade aj poslanec Mestského zastupiteľstva za mestskú časť Palúdzka Marek Nemec.

Prípravuje Emil SEMANCO

OČAMI MATIČIARA

Primátor mesta Martin Ján Danko spoločne s predsedom Matice slovenskej a predstaviteľmi evanjelickej cirkvi podpísali 28. februára memorandum o revitalizácii Memorandového námestia. Pamätný priestor, kde sa 6. a 7. júna 1861 zišlo okolo šesťtisíc účastníkov, bol obkolesený budovami patriacimi evanjelickej cirkvi. Z východnej strany ho ohraničuje Ulica M. R. Štefánika, zo západnej strany dominantný evanjelický a. v. kostol z roka 1784, z juhu budova fary a zo severu bývalá evanjelická cirkevná škola z roka 1902. Na zhromaždení jeho organizátori definovali predstavu Slovákov o zrovnoprávnení národov vtedajšieho Uhorska. Jednu z najvýznamnejších politických

Memorandové námestie

udalostí v slovenských dejinách umelecky zachytáva rozmerný bronzový reliéf vmurovaný do severnej fasády farskej budovy, ktorý osadili v rokoch 1932 – 1933 na severnej fasáde novopostavenej fary, ktorá nahradila pôvodnú farskú budovu z roka 1786. Monumentálny bronzový reliéf je vsadený do robustného architektonického rámovania, ktoré zhora ohraničuje masívny preklad s nápisom SLOVENSKÉ MEMORANDUM 1961, následkom času a poveternostných vplyvov je samotný nápis stále menej výrazný a čitateľný. Zdola je reliéf s tromi nápisovými kamennými tabuľami, opisujúcimi historickú udalosť, dosadený v roku 1991. Autorom bronzového reliéfu, ktorý podľa nápisu odliala známa pražská zlievarenská firma Franta Anýž z Prahy, je akademický sochár Ján Koniarek (1878 – 1952), zakladateľ moderného slovenského sochárstva. Jeho tvorba je poznačená secesnými a impresionistickými vplyvmi z prelomu 19. a 20. storočia. Je autorom viacerých monumentálnych diel, napríklad jeho pamätník padlým v prvej svetovej vojne v Trnave patrí k najexcentnejším dielam „rodinizmu“ na Slovensku. Samotný figurálny reliéf na Memorandovom námestí znázorňuje scénu účastníkov memorandového zhromaždenia v dobových odevoch, napravo zástupcov ľudu a vľavo skupinu národných dejateľov.

Zub času sa prejavil tak na samotnej ploche Memorandového námestia, ako aj na pamätnom reliéfe, preto je táto iniciatíva vítaná, priam žiaduca. Starostlivosť o pamätné miesta je znakom vyspelosti, národnej hrdosti a kultúrnosti každého národa.

Radoslav ŽGRADA

V Spišskej Novej Vsi si pripomenuli 83. výročie „Malej vojny“
Tragické i hrdinské dni marca 1939

Rastislav ZACHER, riaditeľ D MS v Spišskej Novej Vsi

V Spišskej Novej Vsi sa 24. marca konala pietna spomienková slávnosť pri príležitosti 83. výročia „Malej vojny“ z marca 1939, keď maďarské letectvo zaútočilo na toto krásne mesto na Spiši. Organizátormi podujatia bolo mesto Spišská Nová Ves a tamojší Dom Matice slovenskej.

Na úvod spomienky, ktorá sa konala pri pamätníku padlých hrdinov, sa prítomným prihovoril primátor mesta Pavol Bečarik. Po ňom vystúpil predseda MS Marián Gešper, ktorý zdôraznil zásluhu predchádzajúceho vedenia mesta, ale tiež ďalších občianskych aktivistov zo Spiša, ako aj matičiárov pri začlenení udalostí „Malej vojny“ do kolektívneho vedomia národa a jej uznání ako významnej skutočnosti slovenských dejín. Nebola to však samozrejmosť, muselo prejsť takmer tri desaťročia nepretržitej propagačnej práce, aby boli uznané zásluhy mladých hrdinov „Malej vojny“ z roka 1938 až 1939 pri obrane vlasti v predvečer svetovej vojnovnej apokalypsy. V súčasnosti sú tieto udalosti už pomerne dobre známe v slovenskej verejnosti, čo je veľké zadosťučinenie pre prvých iniciátorov spomienok z deväťdesiatych rokov 20. storočia na toto obdobie. Dnes tieto udalosti naberajú na aktuálnosti na pozadí vojnového konfliktu u našich východných susedov.

„Malá vojna“ bola „malá“ iba názvom, v skutočnosti však išlo o časovo rozsiahly konflikt, ktorý

Spomienka na Malú vojnu sa v rézii miestnej Matice slovenskej organizuje každoročne.

sa začal v októbri 1938 útokom maďarských polovojenských jednotiek na slovenské hranice, vrcholil v marci 1939 a skončil sa až v máji 1939. V piatok 24. marca 1939 okolo 16.45 hod. skupina desiatich z bombardovacích a deviatich stíhacích lietadiel maďarského letectva zaútočila na spišskonovoveské letisko a priľahlé lokality, na ktoré zhodila

okolo deväťsto bômb. Počas náletu zahynulo trinásť ľudí, sedem bolo ťažko a 22 ľahšie zranených. Medzi mŕtvymi a zranenými bola polovica civilných občanov. Účastníci spomienky v závere položili k pamätníku na znak úcty vence padlým hrdinom. Tiež k pamätníku gen. Jána Nálepku in memoriam, ktorý bol priamym účastníkom „Malej vojny“.

Odpočet práce Matice slovenskej na Gemeri
Matičná slávnosť v Rožňave

Text a foto: (zh) – D MS Rožňava DASDAD

Po veľmi dlhom čase sa konečne gemerskí matičiari stretli. Je však pravda, že niektorí nemohli prísť – či už pre karanténu, ale aj pre vlastné zdravotné problémy. Škoda, chýbali nám. Napriek tomu bola vynikajúca nálada. A po dlhom čase sme si aj zaspievali. V úvode nášho stretnutia sme si najprv splnili pracovné povinnosti, teda zástupcovia MO MS z okresov Rožňava a Revúca doniesli materiály na spracovanie úloh, ktoré sme mali splniť do konca marca. Plnenie úloh každý jeden považuje za základné fungovanie odborov na našom Gemeri.

Po dlhšom čase sa pracovne i slávnostne rokovalo aj v rožňavskej matičnej organizácii.

Po ukončení pracovnej časti nasledovalo pohostenie a oslavy jubileantov. Životné jubileum oslávila aj riaditeľka MS Rožňava Zlata Halková, Stretnutie teda malo nielen pracovný charakter, ale bolo to najmä stretnutie ľudí dobrej vôle. Každý prispel zaľkno, koľko mohol, a hneď bol stôl plný dobrôt. Sviatočnú atmosféru sprijemili gemerské piesne a krásne hlasy našich matičiárov. Pri pohľade na tváre pri speve bolo vidieť, že spievajú s radosťou a nadšením. A úsmevy boli aj na tvárach tých nespievajúcich.

Prednes povesti nie je recitácia

Do okresného kola súťaže Šalianský Matko sa v Nitre zapojilo dvadsaťdva škôl. Aj keď mali obe okresné mestá Nitra a Vrāble svoje zastúpenie, tento rok ich účasťou prevládli obce. Zlá pandemická situácia, ktorá zasiahla organizovanie školských súťažných kôl, spôsobila, že na 27. ročníku súťaže Šalianský Matko J. C. Hronského súťažila menej ako polovica zo zvyčajného počtu súťažiacich.

Organizátormi boli aj tento rok Dom Matice slovenskej v Nitre a Regionálny školský úrad v Nitre. Vážne slová popri hodnotení odzneli od dramaturgickej Nového divadla a predsedníčky hodnotiacej komisie najstaršej kategórie Veroniky Gabčíkovej v súvislosti s dvoma rokmi pandemickej situácie a jej dosahom na psychiku účinkujúcich detí, keď konštatovala, že všeobecne možno

u nich pozorovať uzavretosť, a tá sa zrkadlí aj v ich výkone, pri ktorom akoby vychádzajú zo svojej komfortnej zóny. Aj napriek tomu, že súťažiaci dokážu extrovertne vystúpiť, robí mu značné problémy komunikácia s publikom a udržanie si aktívneho kontaktu. Veríme, že sa to všetko čoskoro na lepšie zmení...

Veronika BILICOVÁ, Dom MS v Nitre

ČITATEĽSKÁ SÚŤAŽ

Kto by nepoznal slávneho Kamila Haľapku. A taký bol aj váš ohlas na položenú otázku o jeho významnom životnom jubileu v SNN č. 5/2022. Správne odpovedali tí naši čitatelia, ktorí uviedli, že známy cyklistický tréner a expert, ale i politik, diplomat a najnovšie aj spisovateľ sa dožil 90 rokov. Spomedzi správnych riešiteľov sme vyžrebovali týchto výhercov: Alexander Mammilla, Piešťany; Jozef Behul, Banská Bystrica; Oľga Holúbková, Soblahov. Výhercom blahoželáme!

• Ľudia, čo si vážia naše pamätihodnosti, boli doslova šokovaní, keď 10. marca 2012 dvaja malí Rómovia podpálili pri fajčení jeden z najkrajších a najzachovalejších hradov na Slovensku. Ako sa hrad volá?

Svoje odpovede posielajte na známe redakčné kontakty, ktoré nájdete v tiráži týchto novín, a elektronicky – našej administrátorky Ľubici Rišiaňovej do vyjadrenia ďalšieho čísla SNN, teda do dvoch týždňov.

(se)

PRIPOMÍNAME SI

10. apríla

– pred pätnástimi rokmi zomrel spisovateľ literatúry faktu, etnograf a kultúrny historik František Kalesný (1918 – 2007); spoluautor viacerých slovenských aj inojazyčných príručiek a sprievodcov po bratislavských múzeách, ako etnograf a múzejník sa zaoberal problematikou ľudovej umeleckej výroby, remesiel a vinohradníctva

11. apríla

– pred deväťdesiatimi rokmi zomrel kňaz a historik Juraj Papánek (1738 – 1802); bránil rovnoprávnosť Slovákov v Uhorsku, Slovensko považoval za pôvodné územie Slovanov a slovenčinu za pôvodnú „matku“ slovenských jazykov

– pred stotridsiatimi rokmi zomrel šľachtic, politik, právnik, ekonóm, publicista, národný buditeľ a spisovateľ Štefan Marko Daxner (1822 – 1892); patril k štúrovskej generácii, spoluvorca Žiadostí slovenského národa, iniciátor Slovenského národného zhromaždenia v Martine v roku 1861, hlavný osnovateľ Memoranda národa slovenského

12. apríla

– pred šesťdesiatimi rokmi sa narodil spevák Pavol Habera (1962); výraznú popularitu nadobudol v osemdesiatych rokoch ako líder skupiny Team, neskôr prostredníctvom sólovej dráhy, porotca v televíznych šou

14. apríla

– pred dvestotridsiatimi rokmi zomrel významný astronóm, matematik a fyzik Maximilián Hell (1720 – 1792); jeho meno nesie kráter na Mesiaci, ale aj jedna z planét či ulice niektorých našich miest, ako prvý zmeral vzdialenosť Zeme od Slnka.

16. apríla

– pred deväťdesiatimi rokmi sa narodil horolezec a spoluzakladateľ slovenského skalolezectva Ivan Kluvánek (1927 – 2021); vo Vysokých Tatrách eviduje cca 430 výstupov, z toho 190 v zime

– pred sedemdesiatimi rokmi sa narodil spevák a skladateľ Ján Lehotský (1947); preslávil sa v skupine Modus, do ktorej prišiel v roku 1972, stal sa v nej lídrom a uplatnil svoj kompozičný talent, čím sa podieľal na formovaní hlavného prúdu slovenskej populárnej hudby

17. apríla

– pred sedemdesiatimi rokmi sa narodila herečka Zuzana Kronerová (1952)

18. apríla

– pred pätnástimi rokmi zomrel futbalista Andrej Kvašňák (1936 – 2007); preslávil sa ako výborný záložník a nebezpečný hľavičkář, rodeného Košičana vyhlásili za Spartana storočia

20. apríla

– pred sedemdesiatimi rokmi sa narodil právnik a politik Ján Drgónec (1952); ústavný právnik, emeritný sudca Ústavného súdu SR, exposlanec NR SR, bývalý člen Súdnej rady SR

– pred stopäťdesiatimi rokmi zomrel básnik Andrej Sládkovič (1820 – 1872); bol pod silným vplyvom Ľudovíta Štúra, patril k vedúcim osobnostiam jeho družiny, zakladajúci člen Matice slovenskej; Marina, oslava lásky ku konkrétnej žene, a lyricko-epická báseň Detvan sú považované za vrcholy jeho básnického diela

Ludovít KUSAL

vydavatel.sk

SLOVAKIA ONLINE

.tasr.